

Része-e a nemzetnek a magyar falu?

A Nemzetpolitikai Tagozat és az Agrártagozat együttes ülése
(2002. október 5.)

Tabajdi Csaba:

Szeretettel köszöntöm mai együttes ülésünkön a Magyar Szocialista Párt Nemzetpolitikai Tagozatának és Agrártagozatának minden résztvevőjét. Mai témánk: Része-e a nemzetnek a magyar falu? Kiegyenlíthetők-e az esélykülönbségek? Ritkán szoktuk a kérdést úgy feltenni, hogy része-e a nemzetnek a magyar falu. Azért fogalmaztam így, mert egyre nyilvánvalóbb, hogy a magyar falu kérdése nem agrárkérdés, és nem is csak vidékfejlesztés, hanem ennél sokkal szélesebb összefüggésű probléma. Én ma a magyar falu talán legnagyobb problémáját a humán tőke hiányában látom, a falun élők oktatási különbségeinek, esélykülönbségeinek nagyfokú megromlásában. Gázsó Ferencnek és Laki Lászlónak van egy kiváló könyve *Esélyek és orientációk* címmel, egyikét adatát majd idézni is fogom. Drámai az a helyzet, ahogyan a szegénység, az oktatási hátrány újratermelődik, halmozódik, és számos elem egymásra rakódva tulajdonképpen a társadalmon belül a magyar falut teljesen hátrányos, vesztes helyzetbe hozza. Ki kell mondanunk, mai tagozati ülésünk egyik legfontosabb mondanivalójának annak kell lennie, hogy a rendszerváltás legnagyobb vesztese a magyar falu. Mivel a Medgyessy-kormány meghirdette a rendszerváltás korrekcióját, a vesztesek bizonyos kompenzálását, akkor ebben első helyre a falut kell tennünk.

Egyesek a magyar parasztot próbálják felelőssé tenni azért a helyzetért, ami a magyar mezőgazdaságban kialakult. Holott amíg 1988 óta több mint 1000 milliárd forintot vontak ki a magyar mezőgazdaságból, addig a bankkonsolidációban a szektor 500–800 milliárd forintnyi tőkeinjekciót kapott. Ha mégsem működik kifogástalanul a bankszektor, senki sem a bankosokon kéri számon. A mezőgazdaságon azonban számonkérjük, hogy „nem vagytok versenyképesek, nem vagytok felkészülve az Európai Unióra.” Itt szemléleti problémák vannak, szemléleti változásokra van szükség.

Keletről Nyugatra Európa közepén

Minden párt adósa a magyar falunak, a Magyar Szocialista Párt is. Az Antall kormány ki-mondottan rombolt a mezőgazdaságban: tatárjárással ért fel a szövetkezetek szétverése és a kárpótlás. A Horn kormány elvesztegette kormányzásának első két és fél évét. Arra azért felhívnam a figyelmet, hogy az agrár kerekasztal és az agrártörvény maradandó értéke ennek a pártnak, de ma nem nagyon hivatkoznak erre a szocialista politikusok. Adós a Magyar Szocialista Párt is, mert nem egyszerűen a mezőgazdaság válságáról, a vidék leértékelődéséről van szó, hanem arról, hogy ma a falun élő ember másodrangú állampolgár az országban.

Ha az Európai Unióra nézünk, feltehetjük a kérdést, hogy vajon a magyar falu is be fog-e lépni az Európai Unióba? A magyar társadalomnak az alsó 40%-a, aki a szegénység küszöbe alatt él, be fog-e jutni az unióba? Ezeket a kérdéseket meg kell vizsgálni, hiszen az esélykülönbségek drámaian megnöttek. Ma – ezt Gázsó Ferenc kutatásai pontosan kimutatják – a családi háttér szinte mindent eldönt. Ez különösen vonatkozik az oktatásra. A budapesti fiatalok 4/5-e gimnáziumban folytatja tanulmányait, a falusiaknak 1/5-e. Ma a falusiaknak a 4/5-e zsákutcába kerül, mert mindannyian tudjuk, hogy mit jelent a szakközépiskola és a szakiskola. A falusi fiatalok 1/3-a olyan családban él, ahol az 1 főre jutó havi jövedelem nem éri el a 10.000 forintot.

Az egyik legfontosabb dolog az oktatási esélyeknek a javítása. A Magyar Szocialista Pártnak nagyon sok adóssága, nagyon sok tennivalója van. Melyek azok a fő feladatok, amelyekben lépni kell? A tavaszi országgyűlési választásokkal kapcsolatban megjegyzem, hogy nem elemeztük a két forduló között történeteket, hogy miért veszítettük el a falut. Minél kisebb faluba mentünk, annál rosszabb volt a Magyar Szocialista Párt eredménye. Természetesen sok okra vezethető vissza, hogy miért veszítettük el a magyar falut. Ennek nagyon sok összetevője van. Nem kellett volna, hogy ez meglepjen bennünket, hiszen Gázsó Ferenc 2000-ben készített egy komoly felmérést, *Társadalmi orientációk és pártrendszerek a falusi választók körében* címmel és megállapította, hogy a falu hármassztruktúrájú: MSZP–FIDESZ–FKGP. Az elemzéseiben az is benne volt, hogy az MSZP-nek nincs tartaléka, a Fidesznek, a jobboldalnak, – mint kiderült – volt tartaléka. A másik magyarázat, hogy a Magyar Szocialista Pártnak nagy adósságai vannak a falun élőkkel kapcsolatban. A harmadik tényező, hogy nem lehet se szaga, se bűze, összetett mondatokkal a falusi embert megszólítani. Szükség van tömön-datokra, egyszerű, érthető, világos igazságokra. Negyedik elem az érzelem. A két forduló között Orbán Viktor és a Fidesz ezeken az érzelmi húrokon is tudott játszani. Ötödik elem a nemzeti tényező, amellyel a Fidesz szintén tudott mozgósítani. Hatodik tényező az egyház, amellyel kapcsolatban túl sok jót nem lehet mondani. Azt sem elemeztük még, hogy a választásokon a katolikus és a református egyház elfogult magatartására mi lehet a megfelelő, adekvát szocialista válasz, mert enélkül faluhelyen nem tudunk elmozdulni.

A mai napra készülve újraolvastam Illyés Gyulát, és a *Puszták népe* kapcsán felvetődött az a kulcsszó, hogy kiszolgáltatottság. A magyar falunak a legfőbb problémáját abban látom, hogy újra a kiszolgáltatottság és a magárahagyatottság jellemzi a magyar falut. A magárah-

gyatottság, mert az állam kivonult, az önkormányzatok forráshiánnyal küzdenek, és minél kisebb a település, annál nagyobb forrásproblémákkal küszködik. Számos olyan elem rakódik egymásra a falu hátrányára, hogy tulajdonképpen ma újra meg kellene írni Illyés, a *Puszták népe* után a „*falvak népét*”, ma újra szociográfiára lenne szükség. Megdöbbenénk attól is, hogy a magyar társadalomnak mekkora tömegei sodródnak a társadalom peremére, köztük a falusiak döntő többsége. Nagyon súlyos, összetett problémákról van szó.

Mire van szükség? Hét dologra: 1. sikeres agrárpolitikára. 2. átfogó vidékfejlesztési politikára. 3. az oktatási esélykülönbségek csökkentésére, *népi kollégiumokra*. A kormány azt mondja, hogy növeljük a kollégiumi férőhelyeket, de ez nem ugyanaz, mintha újra teremtenénk a népi kollégiumokat. 4. A baloldali néppártnak meg kell tudni szólalni a parasztember nyelvén, és nem lehet azt mondani, hogy ez az Agrártagozat, vagy a mindenkori szocialista mezőgazdasági miniszter feladata. 5. A párt vezetői alig beszélnek a faluról. A parlamenti választásokon nem volt üzenetünk a faluhoz, s bár itt vagyunk az önkormányzati kampányban, most sincs. 6. Az érzelmi megszólítás megkerülhetetlen. Hatodikként a nemzeti hívószavakat emelném ki. 7. Tisztáznunk kell az egyházhoz való viszonyunkat.

Nagy Sándor:

Az elmúlt négy hétben ötvenhét településen jártam, és ezeknek a kilencven százaléka kistelepülés. Így egyike vagyok azoknak, akik ismerik ennek az országnak a kisebb bugyrait is, azokat a településeket, amelyeket „zsák településeknek” nevezünk, amelyeket a magyar történelemben sokszor változó határvonal elvágott a külvilágtól, ahol nem vezetnek tovább utak, ahol az emberek gondolatai sem vezetnek valamiféle reménybeli jövő felé, mert nem tudják, hogy számukra mit kínál a következő évtized. A Magyar Szocialista Pártnak többet kell tennie a vidék, a falu érdekében. Ez a megállapítás önmagában is megáll, nem szorul összehasonlításra az előző kormánypártok politikájával. Ugyanis ebben az összehasonlításban hamis útra tévednénk, mert azt az érzetet keltenénk, mintha az előző kormány törődött volna a vidékkel, a faluval. Retorikában hangosak voltak, de a valóságban az égvilágon semmit sem tettek.

Nem igazán ismertek a tények, mert nem szoktunk erről beszélni, de az elmúlt négy esztendőben, miközben átlagosan évente öt százalékos gazdasági növekedés volt, ebben az országban a területi, gazdasági, szociális különbségek nemhogy csökkentek volna, hanem egyenesen növekedtek. Nyugodtan mondtatnám, hogy ez botrány. Ha valami botrány, akkor azért az, mert gazdasági növekedés van, de nem csökkennek a különbségek, hanem növekednek.

Hadd mondjak néhány tény! Ha a tizenkilenc megyét és huszadikként a fővárost, mint területi egységet sorba állítjuk, akkor ma Budapest és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye között az egy főre jutó GDP termelésben kereken négyszeres a különbség. Négyszeres! Ez egy

Keletről Nyugatra Európa közepén

ilyen kis területű országban elviselhetetlen különbség, mondhatnám értelmetlen és érthetetlen Európa kellős közepén. Ez nem Oroszország és nem is az Egyesült Államok, ahol az ország egyik felében néhány órával eltérő időpontban kel a Nap és nyugszik, itt az emberek egymástól tíz és száz kilométerre élnek, és mégis el kell viselniük, hogy az életkörülményekben, a munkalehetőségekben akkora a távolság, mintha más földrészen élnének.

Az előző kormány arra hivatkozott, hogy bizonyos adó, jövedelem átcsoportosításokat azért végez, mert a kistélepüléseknek szeretné ezt odaadni. Ezt mondta, de közben ez nem történt meg. Érdemben Magyarország keleti felén nemhogy javult volna a helyzet, számos helyen változatlan maradt, de van, ahol romlottak a mutatószámok. Tizenkilenc megyének az előbb említett mutatója alapján azt mondhatom, hogy tizenöt megyének a gazdasági teljesítményei relatíve romlottak az elmúlt négy esztendőben. Ez elképesztő adatsor. Ha az ember nem ismeri, hajlamos azt gondolni, hogy tulajdonképpen nincs is itt olyan nagy baj a területi különbségeket tekintve. Baj van! Korábban három megye tartozott abba a körbe, amelyeknek az egy főre jutó gazdasági teljesítményei, GDP termelő képessége az országos átlag hetven százaléka alatt volt. Ezekre a megyékre szokták mondani – ahogy a jogszabály is tartalmazza, hogy kiemelt támogatásra jogosult megyék. Ez később ötre növekedett, most pedig már hét megyénél tartunk. Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Nógrád, Békés, Somogy kiegészült Jász-Nagykun és Bács-Kiskun megyével. Azt kell, hogy mondjam, az egész Alföld, az egész Kelet-Magyarország beletartozik. Például Hajdú-Bihar megyének pechére 70,8 százalék a mutatója. Azt mondják a megyében: ha már ennyit romlott a helyzet, a korábbi nyolcvanhárom százalékról, akkor romolhatott volna még egy százalékot, mert akkor a jogszabály értelmében kiemelt támogatásra lenne jogosult a megye.

Ilyen iróniával és malíciával beszélnek az emberek arról a tényről, hogy gazdasági növekedés van Magyarországon, de ez az ország számottevő részén sem munkahelyekben, sem munkalehetőségekben, sem gazdasági teljesítményben, sem jövedelmekben nem fogható meg. Még ellentmondásosabb a helyzet, ha a megyétől kisebb közigazgatási, statisztikai tervezési egység felé tekintünk. Ez a kistérség, (vagy korábbi, tisztességes magyar nevén, amit még Deák Ferenc adott neki: a járás.)

Ezt mostanában sokat említik a sajtóban. Nem azért foglalkozott azonban a sajtó a kistérséggel, mert nagyon fontos neki, hogy mi történik ott, hanem a kistérségi megbízottak ürügyén keverték álbotrányt. Nemcsak ellenzéki politikusok, de olykor-olykor kormányközeli emberek is megszólaltak, bebizonyítva, hogy halvány fogalmuk sincs, hogy miről beszélnek. Arról beszéltek, hogy miért nem a kistérségi társulások nevezik ki a kistérségi megbízottakat. Tessék mondani melyikről van szó? Kistérség ugyanis százötven van, kistérségi társulás, pedig kétszázhetven. Sorsot kellene húzni vagy valamilyen politikai választással kijelölni, hogy épp a Fideszes elnöknek, az MSZP-snek, vagy a függetlennek kell munkáltatói jogokat adni? Egyáltalán miről szól ez a munka? Ne ijedjen meg senki, nem akarom elvinni ebbe az irányba a beszéd fonalát, csak megemlítem, hogy az ellenzéki oldalról oly mértékben nekiestek ennek a dolognak, mintha igazuk lenne abban, hogy a jelenleg ki-

választott százötven ember nem rendelkezne sokkal jobb paraméterekkel mint a korábbiak. Ezt én a leghatározottabban és felelősen merem állítani, mert ismerem a paramétereiket, és már elég sok mindent tudok a megelőző ciklusban arról, hogy elég volt egy Fideszes vezető gépkocsi vezetőjének lenni, akkor is lehetett az illető kistérségi megbízott. Ha közel állt a Fideszhez, mobiltelefon ügynökként is lehetett, vagy éppen autószerelőként, vagy tánctanárként, illetanárként. Körülbelül ilyen kategóriákkal találkoztunk, de még egyszer mondom, nem ezzel akarok foglalkozni.

Amikor e téma körül néhányan megszólaltak, sokszor az volt az érzésem, hogy egy magyar megfelelője kezd megvalósulni annak az amerikai mondásnak, ami úgy szól, hogy „amit az amerikai elnök nem csinál a feleségével vagy a barátnőjével, azt az országgal teszi.” Ezek a politikusok körülbelül így voltak a kistérségi megbízottakkal. De tegyük ezt félre!

Szóval, egy-egy megyén belül a kistérségek között még feltűnőbb a különbség. Hiába van egy megyének olyan átlaga, ami szerint a területfejlesztési kiemelt támogatás (vagy nem kiemelt támogatás) jár számára, semmit nem mond el arról, hogy megyén belül milyenek az egyes kistérségi különbségek. Egészen elképesztő különbségek vannak. Ebből kiindulva, és ezt felismerve, szeptember 13-án a Kormány döntött egy sor aktuális területfejlesztési kérdésben. Ennek sorában elsőként említtem meg a Kistérségi Támogatási Alap elnevezésű új konstrukciót, amelynek a célzott funkciója az, hogy azokon a kistérségeken és településeken segítsen, amelyeknek annyi pénzüik sincs, hogy pályázatok útján elnyert pénz esetén az önerőt tudják állni, hogy pályázatokat tudjanak íratni, terveket tudjanak készíttetni.

Úgy gondoljuk, az egyik oka annak, hogy a leszakadás, a különbség növekszik ma Magyarországon, az, hogy az igazán rászorulóknak nem tudják igénybe venni azt az állami támogatást sem, amit egyébként mások igénybe tudnak venni. A Kistérségi Alap november elsején megkezdte működését egy milliárd forinttal. Ennek az lesz a logikája, hogy a már elbírált pályázatok esetén, ahol hiányzik az a nyolc, tíz vagy tizenöt százalék a száz százalékos finanszírozáshoz, ennek a helyére belépjen az Alap, és azonnal biztosítsa azt, hogy ez a beruházás megkezdődhessen és elindulhasson. Aki nem foglalkozik ilyen ügyekkel közről, nem tudja, hogy nagyon egyszerű dologról van szó. Egy önkormányzat megnézi, hogy mennyi saját rész kell egy csatornaépítéshez vagy egy intézmény felújításhoz, vagy egy új létesítményhez, és azt igazolva, elkezd pályázni az abban az ügyben alapvető támogatási alapnak tekinthető helyre. Az mondjuk ötven százalék, de akkor még így is együttesen csak hetven vagy nyolcvan százaléka van meg az önrésszel együtt, és benyújtja a pályázatát még legalább két helyre. Az egyik helyen úgy döntenek, hogy a maximálisan adható húsz százalék helyett kapnak tizenkét százalékot, merő jóindulatból. De nyolc százalék végül az egészből, a száz százalékból még hiányzik. Tizenöt millió forint hiányzik, de a tizenötmillió forint hiányában száz valahány millió forinttal nem tudnak mit kezdeni, nem tudják elindítani a beruházást. Ezért akarjuk ezt az alapot mindenekelőtt erre fordítani, nem csak önkormányzati beruházásoknál, hanem vállalkozások esetében is. Azzal kiegészítve, hogy a vállalkozásoknál még azt is szeretnénk elérni, hogy a regionális fejlesztési holding, amely állami tulajdonú cég (ti-

Keletről Nyugatra Európa közepén

zenhat leányvállalata van, közte a hét régióban hét fejlesztési részvénytársaság), úgynevezett kockázati tőke formációval legyen segítségére a vállalkozásoknak.

Harmadrészt pedig azt szeretnénk elérni ebből az alapból, hogy pályázatíráásra, tervek készítésére, engedélyezési eljárások költségének viselésére is vegyék igénybe az alap támogatását. Ez ma már nem kis pénz. Egy komolyabb létesítménnyel kapcsolatos pályázati anyagnak az előkészítése, amiben benne vannak a hatósági engedélyek, tervek, alkalmasint eléri a tizenöt–húszmillió forintos költséget. Számos település nem engedheti meg magának, hogy elinduljon ezen az úton, kifizesse ezt a pénzt, ráadásul úgy, hogy nem is lehet biztos abban, hogy a pályázata sikeres lesz.

Ezek az első lépések. Nem állítom, hogy egy csapásra megoldanak mindent, de azt állítom, hogy a most hivatalban lévő kormány és ennek a területfejlesztéssel foglalkozó részlege elindult azon az úton, ahol a leszakadás megállítása érdekében az első lépéseket meg lehetett tenni.

Második dolog, amiről szeretnék beszélni, a *forrás koordináció*. Ez arról szól, hogy a rendelkezésre álló pénzalapoknak a felhasználását sokkal erőteljesebben hangolja össze a kormány, mint eddig tette. Ma Magyarországon hozzávetően tíz nagy pénzalap pályázható. Közöttük nagyon sok az átjárás: ha valaki valahol nem nyert, megy a következőhöz, majd a harmadikhoz. Több alapból is lehet egy dologra pályázni, és egy kis túlzással szinte körbe lehet járni az összes pályázható pénzalapot. Mi ennek a következménye? Egyfelől nagy mozgásteret ad az önkormányzatoknak, vállalkozásoknak, másfelől, mivel sehol nem hangolják össze olyan mértékben, mint ahogy kellene, ezek a fejlesztések olykor elmennek egymás mellett. Sőt, egészen furcsa helyzetek is előállnak. Életszerű példát mondok. Jelentős állami támogatással megépül egy konzervgyár, de egy másik pályázaton, ami arról szólt, hogy három kilométer csatorna bekötést föl kellene újítani, mert a konzervgyár teljesítményéhez ez kell, már nem nyer a pályázó. Elkészül a konzervgyár, és néznek a szalagátvágás után, hogy vajon mikor fogjuk beindítani, hiszen a csatornafejlesztés nem készült el.

A példa jól jelzi azt az állami kötelezettséget, hogy a rendelkezésre álló támogatási alapokat a lehető legjobb hatással kell felhasználni. De ennek érdekében a koordinációs lépések még nem történtek meg. A kormány kész arra, hogy ebben a döntéseket egy-két hónapon belül meghozza és jövőre már egy olyan területfejlesztési koncepció működjön, amely alapvető céljaiban régiókon belül és régiókon túlmutatóan, ezt az összehangoló munkát elvégzi.

Mondhatok más példát is az állam, a kormány felelőségéről. Itt van a szőlőtelepítés és borkészítés. Az állam támogatja, hogy minél nagyobb szőlő területtel lépünk be az Unióba. Támogatja tehát az állam, pénzt ad hozzá, pénzt ad a gépekre, a feldolgozó kapacitásokra. Másfelől azonban nem fordít elég pénzt a magyar bor piacra juttatására. De hogyan támogatja a szőlőtelepítést, a borfeldolgozást, ha a folyamat végén álló üggyel nem foglalkozik? Szóval, a dolognak az az okszerű végiggondolása, hogyha egy folyamat valahol elindul, a végpontján is működőképes, sikeres legyen, nem mindig valósul meg. Ezt a kormányzati fel-

adatot el kell vállalni, és a koordináció erről szól, függetlenül attól, hogy minden kormány retteg minden konkrétumtól. Retteg a konkrét ügyek eldöntésétől, mert valamikor egy Milton Friedman nevű chicagói közgazdász azt mondta, hogy „egy kormány válasza egy problémára rendszerint van olyan rossz, mint maga a probléma,” és ezzel sok esetben igazat mondott. De ez nem ok arra, hogy a kormány a felelősség elől elmeneküljön, olyan konkrét fejlesztési ügyekben, mint amilyen például az Alföld vízháztartásának problémája, a Tisza probléma, az árvíz, a Balaton vízszintje, vízminősége.

A Kormány fölismerte ennek a fontosságát és ilyen lépéseket meg fog tenni a jövőben.

A harmadik dolog, amit szeretnék megemlíteni azzal kapcsolatos, hogy nem elég nekünk azokat a kistérségeket külön támogatni, ahol a legkisebb, leginkább rászoruló települések találhatóak. Arra is rá kell szorítani a regionális és megyei tanácsokat, hogy a plusz pénzeket arra használják, hogy a felzárkózás meginduljon! Az ugyanis elfogadhatatlan, hogy az egyes megyék, amelyek a kiemelten támogatott körbe tartoznak, plusz pénzt kapnak azért, mert rossz a megye helyzete, de a pénzt nem arra költik, hogy a felzárkózás meginduljon. Van olyan megye a hét megye közül, amelyik kiemelt forrást kap, és az összes pénzének jelentős hányadát a megyeszékhelyre és környékére költi el.

Magától értetődik, hogy így a legnehezebb helyzetben lévő kistérségek gazdasági teljesítménye, szociális viszonyai nem fognak változni. A következő időszakban is benne marad a hátrányos, kiemelten támogatott körben, mert a megyeszékhely fejlesztés önmagában nem viszi túl azon a határon a megye egész teljesítményét, és alig költ arra, hogy a fejlesztendő területek ebbe a körbe bekerüljenek.

A legrászorultabb kistérségeket szeretnénk támogatni, ez szám szerint negyven kistérséget jelent. Az érdekesség kedvéért megemlítem, hogy nem fehér-fekete a dolog a tekintetben, hogy nemcsak Kelet-Magyarország és Nyugat-Magyarország konfliktusáról, vagy különbségről van szó. Ha a negyven legrosszabb helyzetben lévő kistérséget vesszük figyelembe, akkor ebben Vas, Tolna, Somogy, Fejér és Baranya megye ugyanúgy érintett néhány kistérséggel a mutatószámok alapján, mint Szabolcs-Szatmár-Bereg vagy Borsod-Abaúj-Zemplén megye. Szinte minden megyének – Győr-Sopron megye és Zala megye kivételével – van olyan kistérsége, ahol az országos átlaghoz képest az életkörülmények, a gazdasági viszonyok, teljesítmények érzékelhetően rosszabbak, mint az országos átlag.

Nagyon sok szó esik arról, hogy 2004-ben Magyarország az Európai Unió teljes jogú tagjává válik. Reményeink szerint ez így is lesz. A felkészülés nagyon fontos ebben az időszakban, de ismertek azok a számítások, amelyek szerint 2004-ben egy milliárd euro, 2005-ben 1,2 milliárd euro, 2006-ban 1,4 milliárd euro lehet a támogatási alapokból a Magyarországon felhasználható pénzüsszeg nagysága. Ha ehhez hozzátesszük azt az összeget, amelyet az ország költségvetésének társfinanszírozásként kell hozzátennie, akkor ez három évre együtt tekintve hozzávetőleg 1200–1600 milliárd forint közötti összeg, amire azt lehet mondani, hogy már elég helyes kis összeg ahhoz, hogy ne költjük el rosszul. Nem állítom, hogy ezzel a pénzzel három év alatt csodát lehet művelni, mert alapvető infrastrukturális, környezetvé-

Keletről Nyugatra Európa közepén

delmi problémákat, szerkezet átalakítást kell megoldani, de jelentős ez az összeg ahhoz, hogy jól költsük el.

Miért hozom ezt szóba? Azért mert az úgynevezett Nemzeti Fejlesztési Terv, amelyet december 31-ig kell Brüsszel asztalára letennie a kormánynak, öt operatív programot tartalmaz. Az öt operatív program közül négy tematikus vagy szakmai program: 1. versenyképesség javítás, 2. humán erőforrás fejlesztés, 3. agrár, vidékfejlesztés. (Az Unióban a területfejlesztés tulajdonképpen a regionalizmus, ami a gazdasági, földrajzi értelemben jól lehatárolható, azonos földrajzi, gazdaságföldrajzi, táji, történelmi, kulturális szempontból egységnek tekinthető körzetekre vonatkozó fejlesztéspolitika. A vidékpolitika kifejezés erősebben az agráriumhoz köthető, a rurális térségen belüli szempontokat magába foglalóan. Tulajdonképpen a fiatal agrárszakemberek támogatását, a marketinget, a vidék intézményrendszerét jelenti, tehát ami közvetve kapcsolódik az agráriumhoz. De nem tételelesen és nem kifejezetten csak agrárpolitikáról szól.)

A Nemzeti Fejlesztési Tervben a négy tematikus program mellett van egy ötödik ez a régiófejlesztési operatív program. Itt elég komoly vitában állunk az Unióval. Az Unió úgy tekint Magyarországot a régiófejlesztési operatív program szempontjából, hogy Magyarország egy régió. Ezt azért teszi, mert a hét statisztikai tervezési régió esetében hiányzik két fontos feltétel. Egyrészt nincs választott önkormányzatuk ezeknek a régióknak, másrészt nincs saját pénzügyi forrásuk. Emiatt a régiók közvetlenül nem tudnak pályázni Brüsszelben. Tehát az Észak-Alföldi Régió nem tudja eldönteni, hogy valamilyen ügyben, (például zöldség, gyümölcs feldolgozó kapacitások ügyében) konkrétan Brüsszelben pályázzon. Emiatt tehát egy operatív program keretében az ország egészére vonatkozik a regionális fejlesztési program. A mi felelőségünk, hogy le tudjuk-e fordítani a hét régió nyelvére is, és jó értelemben tudjuk-e szimulálni a regionális fejlesztéssel kapcsolatos döntési eljárásokat is, hogy 2007. január 1-jétől már valóságosan működjenek a régiók Magyarországon.

A kérdés azért nem teoretikus pusztán, és nem esztétikai problémáról van szó, mert ha nem tudjuk elérni, hogy a hét régió legfontosabb stratégiai törekvése, az ahhoz kapcsolódó programok és intézkedések külön megjelenjenek a tervben, akkor az fog történni, hogy a tematikus alapon történő pályázatok szempontjából az ország fejlettebb részei fognak megint előnybe kerülni. Magától értetődik, hogy ha egy fejlesztésről valahol pályázatot készítenek, akkor az adott fejlesztés legjobb megvalósulási feltételei az ország legelőnyösebb helyzetben lévő területein biztosítottak. Ott a legjobbak hozzá a szellemi feltételek, ott a legjobbak hozzá az infrastruktúra, a környezeti-gazdasági feltételek. Egyfelől nem baj, hogy így van, másfelől viszont azzal jár, hogy az a különbség, ami mára Magyarországon kialakult, nem fog csökkenni a következő évtizedben sem. Ezért küzdünk azért, hogy a régiókra értelmezett programot fogadjon el Brüsszel, mert akkor az valamilyen mértékben ott tartja az arra szánható pénzt. Persze csak akkor, ha projekteket, pályázatokat tudnak írni.

Félreértés ne essék, Brüsszel egy eurót sem ad senkinek általában, csak konkrét pályázatokra. De ha regionális programot tudunk csinálni, akkor az a dolog természetéből faka-

dóan valamennyire oda fogja ezeket a pénzeket orientálni. Ha viszont nincs regionális program, akkor ezek a pénzek elmehetnek kizárólag a fejlett területek irányába, és akkor Magyarországon a területi különbségek nemhogy csökkennének, hanem még tovább fognak növekedni.

Mindezt azért mondtam el, ha vázlatosan is, mert miközben messzemenően elégedetlen vagyok azzal a helyzettel, ami az elmúlt évtizedben az ország két nagy területe – Kelet-Magyarország és Nyugat-Magyarország – közötti különbség csökkentése érdekében történt, maximálisan elégedetlen vagyok, mindamelllett azt merem mondani, hogy a legelső lépések most megtörténtek. Nem állítom, hogy ez elég, messzemenően nem elég. De ezek megfogható, konkrét, beazonosítható, szabályrendszerükben, mértékrendszerükben áttekinthető lépések. Ilyen a Kistérség Támogatási Alap, ilyen a forráskoordináció, ilyen a regionális program előkészítése, és még mondhatnám tovább. Azt várom ettől, hogy az a kör, amelyet depressziós területeknek, önmagukban saját erőből elmozdulni nem képes területeknek tekintünk, meg fog mozdulni. Magyarországon oly mértékben kapcsolódik össze az agrárium a kisebb települések nagyon nagy részének az életével, hogy mezőgazdaság nélkül, feldolgozóipar, élelmiszeripar nélkül értelmetlen a dologról beszélni. Ezt kifejtteni én most nem tekintem tisztemnek. Arról akartam beszélni, hogy hogyan tudja a területfejlesztés értelmes módon támogatni a javuló agrárpolitikának a feltételeit.

Hogy megint egy konkrét példát mondjak! A különféle iparágaknak nagyon eltérő a vele kapcsolatban álló, vagy ha úgy tetszik, a megelőző fázisok szempontjából vett integratív képessége. A baromfi feldolgozó olyan létesítmény, amelynek nagy az integratív képessége a megelőző munkafázisokra nézve. Hiszen feltételezi, hogy valaki fölnevelte a baromfit, ahhoz takarmányt használt. A takarmányt valahol meg kellett termelni, aki a takarmányt megtermelte, az gépet, az műtrágyát, növényvédőt szert használt hozzá, szállítási igények merültek fel, csomagolási következmények. Tehát egy egész sort tud magába foglalni. Ezért a tovagyűrűző térségfejlesztési hatása nem összehasonlítható néhány más ilyen dologgal. Egy bér munkában működő konfekcióiparnak a térségi tovagyűrűző hatása 0,1, ha csak nem olyan speciális nyersanyagot használ, ami az adott területen föllelhető. Érdekében áll a területfejlesztésnek ilyen módon is gondolkodnia! Ennek hiányában ugyanis megmarad csupán egy döntésnek, egy fejlesztésnek, aminek a közvetlen munkahelyteremtő hatástól eltekintve tulajdonképpen nincs tovagyűrűző jelentősége.

Arra vállalkoztam, hogy röviden áttekintsem a mostani kezdeti lépéseket, amelyekről azt remélem, hogy érdemben megindul a legelmaradottabb térségek fejlődése, de legalábbis megáll a leszakadás. Ennek az a lényege, hogy valamennyi régióban egy helyszínen, ebből következően összesen hét helyszínen, csinálunk egy olyan rendezvényt, ahol a kistérségek bemutatkoznak. Ők fogják bemutatni magukat, hogy mi a helyzet ott, hogy élnek, mire büszkék, mit szeretnének elérni, és ehhez a bemutatkozáshoz kapcsolódik egy konferencia, amelyen a regionális fejlesztési politika, a területfejlesztési politika legfontosabb kérdéseiről esik szó. Arra bízhatnám az MSZP körül mozgó és a fejlesztéspolitikában érdekelt embere-

Keletről Nyugatra Európa közepén

ket, hogy vegyenek részt ezeken a rendezvényeken, mert azt reméljük, hogy érdemi hatással lesznek a következő hetek történéseire, és azért, mert sok dolgot meg fognak tudni az emberek erről a fontos tevékenységről.

Gazsó Ferenc:

Nagyon fontosnak tartom ezt a fórumot, amely a falu világának társadalmi problémáit tekinti át, és főként azt keresi, hogy ezeket a problémákat miként lehetne kezelni, enyhíteni, megoldani. Az elmúlt években végzett kutatások alapján magam is hozzájárulhatok a közös gondolkodáshoz néhány összefüggésnek az érzékeltetésével, bemutatásával. Azzal kezdem, hogy a magyar falu társadalmi problémái annak az átalakulási folyamatnak a kísérő jelenségei és következményei, amit a globál kapitalista magyar társadalmi átalakulási folyamat jelöl. Ennek nyilvánvalóan sok összefüggése és oldala van. Nagyon erős összefüggésnek és háttérnek érzem a magyar mezőgazdaság helyzetét, állapotát, eltartó képességének igen kedvezőtlen alakulását az elmúlt évtizedben. Úgy vélem, hogy ezt az oldalt mindenképpen kiemelten kell kezelni. Annál is inkább, mert itt egy nagyon erőteljesen erőforrás-vesztett és dezorganizálódott újratermelési szféráról van szó, amelynek a regenerálódása spontán folyamatok eredményeképpen elképzelhetetlen. Nagyon összehangolt beavatkozás nélkül semmi fajta fejlődési pályára állásnak nem látszanak a lehetőségei. Ez nagyon erőforráshiányos, nagyon dezorganizált terület, amelynek az eltartó képessége hallatlanul összeszűkülte. A népszámlálási adatok arra mutatnak, hogy ma már ez a szféra a lakosság-
nak, a falun élő lakosságnak is csak igen kis részét képes a létfeltételek megteremtéséhez szükséges foglalkoztatáshoz, termelésben való részvételhez juttatni. Mégis azt mondanám, hogy a magyar falu problémája a polarizációs folyamattal jellemezhető magyar társadalmi átalakulásnak a szükségszerű kísérő jelensége, mert arról van szó, hogy *egy egyre inkább egyenlőtlené váló társadalom minden negatív problémája sűrítetten és halmozottan jelenik meg a falu világában*. Egy konzisztens, a falu világára korlátozódó, lokalizálódó, nagyon kiélezett egyenlőtlenségi rendszer alakult ki, amelynek az összefüggés rendszerét azokkal az eszközökkel és beavatkozás módokkal, amelyekkel próbálkoztak, nem lehet megbontani. Ebből stratégiai következtetések adódnak. Bár a problémák többsége nem a falu világában keletkezett, hanem csak oda allokálódott, delegálódott, valójában arról van szó, hogy mégiscsak kialakultak olyan szerkezetek, újratermelő mechanizmusok, amelyek ezeknek a sokféle forrásból eredő problémáknak a falu világába való konzekvens újratermelődését eredményezi.

A problémák azonban eredetüket tekintve mégsem falusi eredetűek, hanem például a foglalkoztatási probléma a magyar gazdaság eltartó képességének összeszűkülésével kapcsolódik egybe. Nevezetesen azzal, hogy a globálkapitalista átalakulás kezdeti időszakában egymillió háromszázezer ember kiszorult a munkaerőpiacról, és a státuszt veszített foglal-

koztatottak túlnyomó többsége falura menekült, vagy eleve is falun élt, csak ingázott. Magyarországon az államszocializmus idején nagy mértékben elkülönült a lakóhely és munkahely, és mivel a falusi lakosság volt a legkevésbé képzett és legkevésbé használható munkaerő egy versenyipiaci gazdaság keretei között, tőlük szabadult meg a munkaerőpiac elsősorban és a legnagyobb mértékben. Ezt a nagy társadalmi ellentmondást a társadalom úgy tompította és enyhítette, hogy szétszórta a településhálózatban ezt a problémát. Ami részben tudatosan, részben spontán módon zajlott le. Csak a falu világával lehetett megtenni, hogy az ottani társadalmi feszültségeket az erőforrások allokálása szempontjából figyelmen kívül lehetett hagyni. A falut tehát kirekesztették a redisztribúciós mezőből, sőt, tulajdonképpen a forráskivonás területeként kezelték. Erőforrás átcsoportosítás zajlott le, a falu kárára. Ez kritika az új hatalmi elitiek számára, amelyek vagy csak nemzetközi nyomásra, vagy nagy nyomásgyakorló erővel rendelkező, országon belüli csoportoknak a föllépésére szánják el magukat arra, hogy valamilyen területeken változtatásokat csináljanak. Mivel a falunak az érdekérvényesítő képessége fejletlen, ezért ez erőteljesen diszpreferálta ezt a területet. Most történik kísérlet arra, hogy ezen a helyzeten változtassanak, tehát az erőforrások allokálásában felzárkóztató típusú, az ellentmondásokat tompító beavatkozások alakulhassanak ki. Egy nagy hiátus keletkezett, mert kiesett a társadalmi innovációból a falusi gazdaság, és a falu világa is jórészt ezen kívül maradt. Ez tehát az egyik megjegyzés, amit szerettem volna előre bocszítani, mégpedig azzal, hogy ebből az következik, hogy *a falusi társadalom problémáinak a kezelése egy összehangolt társadalomstratégiai beavatkozást igényelne.*

Ennek egyik igen fontos metszete az *oktatási rendszer*. A társadalmi különbségek a település metszet mentén itt a legkiélezettebbek és a jövőt is rendkívül erőteljesen befolyásolók. Nem egyedüli problémáról van szó, nincs olyan illúzió, hogy ezzel mindent meg lehet oldani, azt azonban ki merem jelenteni, hogy e nélkül semmilyen problémát nem lehet hatékonyan kezelni és megoldani. Arról van szó, hogy Magyarországon olyan rendszert vezettek be a közoktatásban a kilencvenes évek elején, ami a tudásközvetítő intézményrendszer szintjének alakulását, hatékonyságának alakulását a fenntartó helyhatóságok anyagi teherviselő képességétől tette függővé. Ezáltal az amúgy is eszközhiányos falu nem tudott lépést tartani az oktatás intenzifikálásának azokkal a követelményeivel, amit egyrészt a piacgazdasági működés megkövetel, másrészt, amit az iskolázási esélykülönbségek mérséklése igényelne. Ezért *a falusi és nem falusi iskolák teljesítőképesége közötti különbségek egyfolytában és állandóan növekedtek*, és az olló most már odáig nyílt, hogy az általános iskolában *a városi és a falusi gyerekek között megismételt mérések szerint két tanévnyi különbség van. Az általános iskolába járó falusi gyerekek egyharmada funkcionális analfabétaként lép ki az iskolából.* Egyötöde végállomásnak tekintheti az általános iskolát: amikor azt befejezi, már nincs továbbhaladási esély, mert bár beiratkozik valamilyen szakmát adó vagy egyéb iskolába, de sajnos azt nem tudja elvégezni. Ez egy alapvető tény. Ezért kialakul egy olyan iskolázottsági szerkezet a most felnövekvő generációk körében is, amely

Keletről Nyugatra Európa közepén

esélytelenné teszi a falusi fiatalság jelentős részét a munkaerő piaci visszatérésre. Ha tovább dinamizálódna a magyar gazdaság, és megnövekedne a magyar foglalkoztatási szerkezet befogadó képessége, akkor is probléma, hogy a falun élő emberek jelentős része nem rendelkezik olyan képzettséggel, tudásjavakkal, amelyeknek az alapján bekapcsolódhatna ebbe a folyamatba, így kívül reked a társadalmi integráción.

Ezen csak állami beavatkozással lehet segíteni, ez viszont kardinális változást igényelne. Nevezetesen azt, hogy ki kellene építeni a falu világában a tudásközvetítésnek egy olyan infrastruktúráját, amely státuszra átváltható ismeretet, tehát megélhetési lehetőséget adó tudás birtokába juttatja a falusi embereket. A jelenlegi szerkezet a következő: a tizennyolc és hatvan év közötti munkavállalók hatvan százalékának csak általános iskolai végzettsége van, a felnövekvő nemzedék húsz százaléka is erre a sorsra jut, a többiek pedig nagyon sokszor olyan szakképzettséget kapnak, amellyel egyetlen pillanatot sem tudnak eltölteni munkaerő piacon, ez negyven százaléka a falusi szakképző iskolából kilépő gyerekeknek. Ezzel a struktúrával nem lehet semmire se menni. Miért nem változtatnak ezen a folyamaton? Azért, mert az beruházás igényes, s az oktatási szférából kivonták az eszközök jelentős részét, *ma kereken két százalékkal kevesebbet fordít a magyar állam az oktatás támogatására, mint 1990-ben*, a GDP-nek két százalékkal kisebb arányát fordítja erre. Magára hagyta a magyar falut ebben a tekintetben is. Egy olyan rendszert épített ki, amikor senkin nem kérhető számon az, ami itt történt. Ezt nevezik önkormányzatnak. Vannak tehát olyan megoldásmódok, amihez hozzá sem akarnak nyúlni. Úgy vélem, hogy ez probléma Magyarországon sehol semmilyen szinten föl sem vetődne. Beszélgetnek arról, hogy majd az Európai Uniótól érkező ennyi meg ennyi százmilliárdot hogy lehet allokálni, hozzájutni, pályázatot írni, de vannak alapvető strukturális problémák. Milyen elképzelés van ezeknek a kezelésére? Addig, *amíg az alapvető strukturális feszültségekhez nem nyúlunk hozzá*, tulajdonképpen csak nagy szakadékokat elfedő intézkedésekről lehet szó. Valami olyasmiről, amivel meghatározott, kiélezett konfliktusokat enyhíteni lehet, de nem lehet a magyar falut és az ott élő lakosságot perspektívikus pályára átállítani. Nem látok olyan mozgásokat, amelyek ezeket a maguk komplexitásában ragadnák meg. Bizonyos oldalak elindulnak, de az egész dolog komplex kezelése nincs átgondolva, nincs kitalálva és talán nincs is rá hatalmi akarat.

Mindez tartósan olyan állapotában van, hogy semmilyen kormányzat soha meg sem kísérli ezeket a problémákat kezelni, azt nem tekintem véletlennek. Egy, a Népszabadságban megjelent cikkemben úgy fogalmaztam, hogy az oktatás kezelése az elit társadalom szemléletét tükrözi. Ez alatt azt értem, hogy *aki önerőből, a családi anyagi erőforrásokra támaszkodva meg tudja szerezni a versenyképes tudást, az boldogul a társadalomban*. Akinek viszont ehhez erőforrása nincs, az marad abban az alsó osztályban, amely esélytelen a társadalmi integrációban való részvételre egy emelkedő gazdaság keretei között is. Nehogy azt higgyük, hogy a falusi népesség nem lát át a szitán! Nagyon is tisztában van azzal, hogy őt itt mi minden érte. Amikor a kutatások afelől érdeklődnek, hogy a falun élő embernek és

családjának az élethelyzetét, társadalmi esélyeit hogyan befolyásolta, hogyan érintette az elmúlt tizenkét év, akkor három százalék nyilatkozik arról, hogy ez az átalakulás számára valamilyen fajta emelkedési lehetőséget kínált. Hatvan százalék viszont azt mondja, hogy az, ami vele történt, és ami a falu világával történt, az egyértelműen megfosztotta őt attól az életminőségtől, azoktól a lehetőségektől, amelyeket korábban már élvezett, tehát vesztesként definiálja önmagát. Végül, a további harminc százalék azt mondja, hogy az ő élethelyzetében különösebb változást ez az átalakulás nem hozott. Rosszabb sem, de jobb sem lett számára azzal, ami itt történt.

A falusi társadalom túlnyomó többsége kárvallottnak, esélytelennek tekinti magát. Nem átmeneti kárvallottságról van szó, hanem az esélytelenségnek az érzékeléséről és az ezzel összefonódó társadalmi elégedetlenségről. Itt egy gyűló anyag halmozódik föl. *Csak azért nem látjuk ennek az egésznek a konfliktuózus alapjait, mert nem jelenik meg szervezett erőként a társadalmi nyilvánosság szintjén.* A falusi társadalomnak ugyanis nincs politikai érdekképviselője. Ezeket az érdekeket senki nem fejezi ki. Ezt is felismeri a falusi lakosság, mert nincs egyetlen olyan párt sem – a falun élők megfogalmazása szerint –, amelyről azt mondanák, hogy ez a párt legalább annyira képviseli a falusi lakosság érdekeit, mint más érdekeket. Az érdekhierarchiában az utolsó harmadban érzik magukat bármely párt részéről, beleértve az MSZP-t is, ahol egy öt fokozatú skálán az MSZP falusi lakosság által érzékelt érdekképviselő szerepe 2,2-re van taksálva. A többi párt sem sokkal jobb azonban ennél, egyik sem éri el a hármat, a közepes szintet.

A lakosság nagyon jól érzékeli, hogy a mostani elitek által milyen képviselőtről van szó. Nincs olyan párt, amelyről ne az lenne a lakosság véleménye, hogy első helyen a domináns tőke érdekeinek képviselőtről van szó, minden más csak ezután következik, a munkavállalók érdekeinek képviselője különösen. Ez a háttere annak, hogy miért nem rajonganak a pártokért a falu világában, hiszen nincs olyan opció, egyik párt részéről sem érkezik olyan komolyan vehető kínálat, megoldásmód, amit el lehetne hinni, hogy a falu számára emelkedést hoz és legalább perspektívikusan javíthatja az ott élő emberek élethelyzetét. Ez egy besült struktúra, és ennek megfelelően rendkívül rossz közérzet alakul ki. Ezt tükrözi az ún. szubjektív struktúrákép. A politikai és egyéb orientációkkal kapcsolatban azt tudom mondani, hogy a pártok közötti támogatottsági, pozicionális különbségek ezzel függenek össze. A magyar társadalom falusi szférájában a baloldali orientáció a társadalmi átlag alatt van. A társadalom egészében ez az orientáció a lakosság egyharmadát jellemzi, a falu világában azonban nem éri el az egyötödöt sem és ezt az egyötödöt a Magyar Szocialista Párt az idén is begyűjtötte, és mindenkor be szokta gyűjteni. Ez kb. tizennyolc–húsz százalék a teljes népességet tekintve, és ez kiad egy harminckét-harmincnégy százalékos támogatottságot a választáson résztvevők körében. Ezt most is hozta a Szocialista Párt, sőt, ennél többet is, mert harmincnyolc százalékot ért el egészében a falu világában, de minél kisebb település felé haladunk, annál kevesebbet.

Ez mindig is így volt, korábban is így volt, és most is így van, és ezen talán csak akkor

Keletről Nyugatra Európa közepén

lehetne változtatni, ha a Magyar Szocialista Párt más pártoktól egyértelműbb, világosabb és konzekvensebb érdekképviselőt jelenítené meg meggyőző módon a falusi lakosság számára. Ez igen nagy változást jelentene, aminek sokféle dimenziója van. Ezek közül a magam részéről azért emelném ki a falusi lakosságot, mert a modern társadalomban a társadalmi státusz szerzésnek, státusz mobilitásnak a tudásjavakhoz való hozzájuttatás a legfontosabb erőforrás feltétele és fedezete. Ez egy stratégiai kiinduló pont, amit érdemes és szükséges lenne megragadni. Egyébként ez a Magyar Szocialista Párthoz állhat legközelebb, hiszen egy baloldali orientációjú pártnak az a legfontosabb jellegzetessége, hogy az esélykülönbségeket mérsékelni akarja, és a társadalom alsó rétegei számára is kínál valamifajta erőforrás-gyarapítási lehetőséget. A magyar társadalomban a településföldrajzi tagoltsághoz kötődő társadalmi problémák és feszültségek nem látszanak enyhülni. A kutatások szerint, ezek beálltak, és konzerválódnak, konzekvensen újratermelőnek, mert Magyarországon még nem alakult ki a társadalmi-állami beavatkozásnak egy olyan egybehangolt rendszere, ami ezt a rendkívül nagy és összetett problémát kezelhetővé tenné a politika szintjén. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy ez nem is lehetséges, hanem éppen ellenkezőleg, úgy gondolom, hogy egy éppen ilyen társadalomstratégiai beavatkozás képességnek a kialakítása, megteremtése lehetséges. Azt kellene megválaszolni, hogy ezt a lehetőséget miért nem sikerül valóssá váltani, realizálni.

Tabajdi Csaba:

A legutóbbi nemzetpolitikai tagozati ülésen szóltunk arról, hogy a népi mozgalmat és a *népi baloldal kérdéskörét újra kellene gondolni*. Van, aki ezt egy MSZP-nél szélesebb falumozgalom indításaként képzei el. Gázsó Ferenc előadásából kiviláglott, hogy mi lehetne a célja, feladata egy ilyen mozgalomnak. Ezt majd érdemes lesz ennek az új népi mozgalomnak végig gondolni, mind a két tagozatnak külön-külön és együtt is. Ez az egyik megjegyzésem. A másik megjegyzésem, hogy csak a jéghegy csúcsa, amit mi, akár bármiféle roma politikaként csinálunk, mert ha a falut és az *under class*-t nem hozzuk helyzetbe, akkor bármilyen roma politika csak a falun belüli feszültségeket fogja kiváltani, és felületi kezelés marad, de nem fogja tudni a dolgokat megoldani. Mint „nyugdíjazott” kisebbségi szakértő, (már mint a pártom nyugdíjazott ebben a minőségemben) figyelem, hogy milyen mély összetevői vannak annak, hogy egy *roma politika* sikeres lehessen, milyen komoly érintkezési felületek vannak. Meggyőződésem, hogy e tekintetben lépnünk kell, és a Magyar Szocialista Párton kívül is összefogva – akár a centrista, akár jobbközép erővel is, elindítani a falu mentésére, esélyeinek javítására egy nagy társadalmi mozgalmat, amiben nekünk ott kell lennünk.

Karakas János országgyűlési képviselő (MSZP):

Ha megnézzük a meghívó vastag részét – Rész-e a nemzetnek a magyar falu? –, egy lélek-búvár azt mondaná, hogy ez egy kissé megkeseredett ember vagy csoport véleményét, álláspontját tükrözi. Ha megnézzük a zárójeles apró betűt, azt is tükrözi, hogy azért nem adták fel. Ez vonatkozik mindannyiunkra, akik itt vagyunk. Föltehetném a kérdést, hogy része-e a Magyar Szocialista Párt politikájának a falu, mennyiben része az MSZP politikájának a falu? A vidék pártja-e az MSZP? Ezek súlyos kérdések, nem csak nálunk, hanem máshol is a világban. Az angol Munkáspárt ez év nyarán kétnapos vidékpolitikai konferenciát tartott, és ezen bebizonyították, hogy ellentétben a tagságuk véleményével, és ellentétben a róluk kialakult véleményekkel, ők igenis a vidék pártján állnak, és a vidéket is képviselik. Sőt még azt is elmondhatták, hogy vidéken több szavazatot értek el és kaptak, mint a konzervatívok.

Ha megnézzük, akkor mi ugyanezt nem mondhatjuk el. Tanulnunk kell a 2002-es tavaszi országgyűlési választásokból! Az első forduló kapcsán elkészerítő adatok jelennek meg, hiszen a *Magyar Szocialista Párt igazából a városban nyert*. A kis községekben, kis településeken örültünk, ha elértük a húsz százalékot. Ez mutatja, hogy valahol gond van, nem tudunk eljutni falura. Ha megnézzük, hogy a második fordulóban merre fordultak az egyes települések, akkor is hátrányban van az MSZP a települések döntő többségében. Ezekből a számokból nekünk tanulnunk illene, illetve kellene. Nagy Sándornak, mint elnökségi tagnak mondom, hogy ezeket a számsorokat, amiket Tóth József a Budapesti Agrártagozat tagja készített el a két forduló között, és a második forduló után nem sokkal megküldtük az Országos Elnökség tagjainak, de megkapta a Választmány elnöke is. Az ő elemzése kimutatta, hogy azok a kistérségek, amelyek fejlesztési támogatást kaptak az Orbán-kormánytól, azok a Fideszre szavaztak. Nem nagy összegekről volt szó, csak 1–2–3 millióról, amit a regionális fejlesztési tanácsokon keresztül adtak ki, de mégis megkapták. Egy másik tanulság, hogy jobban kellene társadalmasítani az MSZP politikáját, a vidéken élő agrárszakemberekre jobban kellene támaszkodnunk. Ahol több agrárszakember van egy-egy adott kistérségben, azok inkább húztak a Magyar Szocialista Párthoz. Támaszkodtunk igazából a vidéki agrár szakemberekre? A párt foglalkozott komolyan ezekkel a kérdésekkel? Nem! További olyan összefüggések vannak, amelyek előrevetítenek bizonyos dolgokat az őszi önkormányzati választásokra. Kíváncsi erre valaki? Ez azért is érdekes, mert hamarosan új választások lesznek, és nem mindegy, hogy tovább tudjuk-e vinni a megkezdett utat. Én tudom, hogy összességében a Szocialista Párt agrárpolitikai programja, amit elfogadott a kongresszus is, előremutató és jó. Gondol minden szereplőjére az agráriumnak, gondol arra, hogy tulajdonképpen a vidék problémája, bár nagyon erősen az agráriumhoz kötődnek, azért igazából nemcsak agrárprobléma.

A nagy stratégiai témákat sürgősen el kell kezdenünk megoldani, mert az idő véges és az uniós csatlakozás időpontja rendkívül szorít. Mire gondolok? Nemcsak az adósságkonszolidáció kérdésére, amelyik az egyik legfontosabb kérdése napjainknak. Hiszen ha eladósó-

dott, nehéz pozícióban levő gazdaságok jutnak el az Európai Unióba, akkor nagyon könnyen túl fognak adni rajtuk, illetve nagyon kiszolgáltatottak lesznek a külföldi tőkének. Konszolidálni kell azt a helyzetet is, ami kialakult a beruházások, eszközök frontján. Ezermilliárdnyi forint veszett el, és nem csak kivonás formájában, hanem úgy is, hogy nagyon sok eszköz semmisült meg. Még több, szinte kiszámíthatatlan az a veszteség, ami a fejlesztések elmaradásából adódik. Ehhez természetesen óriási pénzek kellene. Abból adódóan, hogy a Magyar Szocialista Párt, legalábbis a választási eredmények szempontjából, a nagyvárosok pártja, nagyon sok képviselőjének a szemlélete is az, hogy „minek sír a rigó”, „minek sír a falu”? Nem azt a sajátos szemléletet tükrözi, mint mondjuk az angol Munkáspártnál, hogy a paraszt, a vidéken élő számunkra védi meg a természetet. Mi agrárosok is rájátszunk erre. Mert a falusi telkeken most az új lakóházak építését szorgalmazzák, nem újabb telkek nyitását, mert ezzel is nagyobb terület szabadul fel a természet számára. Mit mondanánk mi agrárosok? Nem vész el több termőföld, mi termeléscentrikusan nézzük. Ezt egészében kell elfogadtatnunk a társadalommal, és különösen a politika főszereplőivel, hiszen rajtuk keresztül lehet kilobbizni különböző pénzeket.

Másik nagy kérdés, amiről nagyon sokat beszélünk, a fölkészülés az uniós tagságra. Ehhez nagyon sok párbeszéd kell. Meg kell értetnünk, hogy mit jelent az Unió. Mi van ma vidéken? Ha megnézzük, mindenki él, ahogy tud, és ezért nem lehet őket megszólítani. Esetenként kijátszva a törvényeket, élve a kiskapukkal, tartva magukat ahhoz, hogy ti városiak hamarabb pusztultok éhen, mint mi, mert nekünk ott van a disznó az ólban. Próbálnak lavírozni, és megélni. Nem tudják még, hiszen a magyar szabályozás eddig sem ezt üzente, hogy szigorúan számon kérve tudnak csak termelni, és adatokat kell szolgáltatniuk. Átláthatónak kell lenniük, nem engedhető meg, hogy kapcsolatok útján szerezhettek meg támogatásokat. Öt év múlva is szigorúan számon kéri tőlük az Unió, ha uniós pénzekről van szó. Míg mi megengedhettük azt a luxust, hogy azt mondtuk, igen az állampolgárok pénzén, adóforintjain, de azért mehetett kinek így, kinek úgy a pénz.

Rendkívül fontos a képzés, az ehhez kapcsolódó szaktanácsadás kérdése. A Magyar Szocialista Pártnak politikusabbnak kell lennie, erősítenie az együttműködést az agrár szakemberekkel, akik jobban kötődnek hozzánk. Próbáljuk őket felkészíteni a kistérségi programok menedzselésére, de ne kistérségi menedzserként, de valamilyen szintű aktivistaként, valamiféle kisebb-nagyobb csoport vezetőjeként! Próbáljuk őket ösztönözni arra, hogy ott helyben próbálják a pályázatokat megírni, hiszen az EU elfogadja a cégek által írt gyönyörű beadványokat, de sokkal többre értékelné azokat, amelyek helyben készülnek, mert ez a helyi felfogást tükrözi, a helyi tenniakarást mutatja. Nemcsak szavakban kell leírni egy térség vagy egyéni vállalkozás életképességét. Aki saját maga írja, az úgy is érzi, hogy képes ennek a megvalósítására. Elhangzott, hogy míg az Unió a termelőt támogatja, mi a termelést támogatjuk a mai napig is. Ebben az átmenetben nagyon sok olyan egység és terület van, ahol a termelést is kell támogatnunk, hiszen nagyon sok embernek ez az egyedüli megélhetési formája. Más kérdés, hogy a termelői támogatások felé kell nekünk is elmozdulni. Nem szabad

azonban elfelednünk, hogy óriási piacokat veszítettünk. „Piac konyec”. – Ezeket föl kell melegíteni! Nemcsak a szőlőben, borban, hanem az egész élelmiszergazdaságban óriási lehetőségek vannak. Az a bizalmi tőke, ami kezd a magyar kormányzat és az orosz kormányzat között kialakulni, forintokra is váltható. Ezek a forintok nagyon sokat segíthetnek a vidék életében. Nekünk is a felelősségünk, hogy Medgyessy Pétert e szerint készítsük fel. Ne feledjük, hogy vannak egyéb, egészen apró kis lépések is, amivel a Magyar Szocialista Párt bizonyíthatja azt, hogy a vidék pártján áll. Nálunk tej túltermelés van – oldja meg az agrártárca. Az iskolatej program csak agrár program? Nem. Ez sokkal szélesebb körű program. Az angol Munkáspárt meghirdetett egy olyan programot, hogy minden iskolás asztalára minden nap kerüljön egy alma. A szocialista kormány nem hirdethetne ilyet? Miért nem lehet azt mondani, összefogva a szociális tárcával, hogy ez a vidéket segítő, egyben az egész nemzetet segítő program lehet? Sok ilyen kis gondolat van, amit megítélésem szerint politikusoknak, szakmapolitikusoknak össze kellene adnunk. Kellene csinálni egy nagy ötletthalmazt, ötletszüretet (*brain stormingot*), de ehhez kell, hogy az ötletelésünkhöz befogadó készség is legyen, mert enélkül a legjobb ötlet is hamvába holt, és a süketek párbeszédévé válhat. Az ötletek megszületését is segíthetik ezek a fórumok.

Karsai József országgyűlési képviselő (MSZP):

Tizennégy hónappal ezelőtt a miniszterelnök-jelölt bízott meg azzal, hogy nézzek körül, mi a helyzet a vidéki programban. Ő már akkor tudta, hogy nagyon rosszul állunk. Akkor azt mondta nekem, hogy próbáljam meg kidolgozni, mit lehetne csinálni a vidéki településekkel. Hiányolom, hogy a Magyar Szocialista Párt a két forduló közötti katasztrófális vidéki szereplését (az első fordulónál 85-en az 1. helyen voltak!) nem értékelte. Mindenkinek azt mondták, hogy értékelje úgy, ahogy neki tetszik. Nem értek ezzel egyet, ezt nem lehet úgy kiértékelni, ahogy neki tetszik.

Az első fordulóban 85 képviselő volt első helyen, és több mint 50 megbukott kisebb vagy nagyobb arányban. Még olyan is, aki 18 %-kal vezetettet. Ezt nézzük meg! Ez a lényeg a falun! Az egyszerű emberek látták, hogy itt valamit kell tenni. Nem kaptak semmit a Fidesztől. Mindenki megmondja most is a gyűléseimen. Elkezdte a pap mondani a magáét: a szocialisták a *Himnusz* helyett az *Internacionálét* vezetik be, a templomból magtárákat csinálnak, 50 % gázáremelés lesz, kiköltöztetik a nyugdíjasokat, megszüntetik a polgármesteri hivatalokat. Tegnapelőtt Aszáron volt a pap is a gyűlésen. Egy idős asszony elkezdte szidni a kommunistákat. Mondom neki: tudja-e, hogy az Úr Jézus mit mondott a keresztfáról, amikor gyálázták az emberek és a két lator két oldalt? Nem tudta. Nézek a papra, nem akart megszólalni. Amikor megmondtam, szó szerint azt mondta: „Karsai úr, nem baj az, ha nem kommunistákra szavazunk!” Erre azt válaszoltam, hogy még ha a plébános úr is mondta ezt Önöknek, nem biztos, hogy mindenki ilyen ember. Ma a kis falvakban templomba soha nem járt

Keletről Nyugatra Európa közepén

emberek is meghallják, ha valamit mondanak a vallással kapcsolatban, és gyanakodni kezdenek, hogy ezek itt mást akarnak. Ezért nehéz az egyházzal.

A püspökünk, Gyulay Endre – battonyai születésű, aki igen szélsőjobboldali. Az első mi se tiszta Fidesz gyűlés volt. A másodikon már volt prédikáció is. A harmadikon elhagyta a politikát. Mikor az ötödik összejövetel volt, kápolnaavatás egy pár száz lelkes településen, ott ültem az első sorban. Szigorúan néztem rá, és gondolkodtam, hogy MSZP gyűlésen vagyok, vagy templomban? Leültünk az ebédhez, és beszélgettem vele. Mondtam, hogy megnéznénk, a körzetben melyik templomon lenne egy kis javítás. Meghallom, hogy három helyre is átjár a pap, meg kéne nézni, hogy tudna átjutni gépkocsival. A püspök azt mondja pénzről van szó? Adta a névjegyet a harmincas számával, meghívott a püspökségre. Előtte a papja azt prédikálta Dombegyházán, hogy Karsai magtárt csinál a templomból.

Ha a vidéki politikát nézem, és megnézem ezeket az embereket, higgyétek el, keveset jelentenek nekik az országos tények. Foglalkozni kell velük, ott lenni közöttük, és adni valamit. Május 28-án elindította velem a miniszterelnök úr az „*Élhetőbb faluért*” kormányprogramot. Amikor elindította ezt a mozgalmat, négy hónapba került, hogy egyáltalán eljusson a minisztériumok tudatáig, hogy ezt meghirdessék. Az én körzetemben van 40 nyugdíjas klub, amelyek közel 5 ezer embert tömörítenek. Ezek sokkal több, mint három megyének a polgári körei. Csak négy hónap után tudtuk megvalósítani, mikor átlátták, hogy minden faluban ott kell lennünk. Mit kell tenni? Sok faluhoz nem jutott el a közmunka. A településeken azt mondták, hogy tudtak volna pályázni 20 embert, de nem lehetett csak 100 főre pályázni. Most át lesz alakítva úgy, hogy húsz fő is meg tudjon pályázni közmunkát. Igen ám, de a 30% önrészt sem tudják fedezni. Most lehetőségük lesz 100 % támogatásra. Így alkalmazhatnak közmunkást. Az is meg lesz oldva, hogy előre finanszírozva lesz a kistelepüléseken. Első lépésben 500 települést vettem bele a programba. Óriási meglepetés számomra, hogy nem a kiszemelt 5 megyéből kaptam a legtöbb telefont a tévéműsor után, hanem Zala, Baranya, Veszprém megyékből.

Mit lehetne még csinálni? Ott vannak a nyugdíjasaink, én megcsináltam a körzetemben, hogyha valamit akarok tudatni a falvakkal, minden községben elég, ha egyetlen embernek szólok. Két nap múlva tudja az egész falu. Nagyon fontos kérdés, hogyan készítettük fel a vidéki képviselőjelöltjeinket. A 85-ből 50 elbukott, de ötvenet vagy hatvanat meg lehetett volna nyerni, mert olyan volt az előny, és 80 helyen volt harmadik az SZDSZ-es, aki visszalépett. Amikor a vidékről beszélünk, azt hiszem, hogy a tizede pénzből a 18–20 %-os szavazati arányt 40-re lehetne fölvenni. Csak a miniszterelnök harmadik komoly fellépésére alakították meg az *Élhető faluért* mozgalmat. Törődnénk az idős nyugdíjasokkal, a munkanélküli emberekkel és azzal, hogy mi lesz azokkal a fiatalokkal, akik 30 évesek és egy nap munkaviszonyuk sincs! Miből fognak nyugdíjat kapni? A Nemzeti Fejlesztési Tervben ki kell dolgoznunk a mezőgazdasági termékek feldolgozásának programját. Ma a mezőgazdasági termékeknek 10–20 %-át dolgozzuk fel, el kellene érni 40–50–60%-os feldolgozást. Békés megye egész gondját meg lehetne oldani egy nagy etilalkohol gyárral. Ez részint üzemanyag, más-

részt olyan adalékanyag, ami miatt a környezet szennyezése lényegesen csökken. Nem kell egymillió tonna nyersolajat behozni, és környezetkímélővé válik a kipufogó üzemanyag. Vagy ott van a keményítő! Százmillió megrendelés lenne. A keményítőt extrudálni lehet, és a teljes polietilén, teljes műanyag garnitúrát a kutyacsonttól, a tálcától, az üvegekig meg lehetne csinálni keményítő alapanyagból ugyanolyan szilárdságú polietilént helyettesítő anyagot lehet előállítani, és olcsóbban, amely lebomlik a talajban. Nem szennyezi tovább, nem kell fizetni az elégetésért. Még mindig nem sikerült a jóváhagyást kiharcolni. 30 millió múlik, hogy két gép indulhat, és 300 ember dolgozhat. A Nemzeti Fejlesztési Tervben 1200 milliárd forint lesz majd, erre azonban nekünk le kell adnunk projekteket, olyanokat amelyeket befogad az Unió. Ha ezeket nem tesszük le az asztalra, akkor egy fillér sincs belőle.

Akár 100 millió dollárral elindulhatunk január 1-jétől a mezőgazdasági feldolgozó üzemekkel. Az olaj véges a földben, de búza és kukorica szalmával vagy szárral egész Battonyát el lehetne látni energiával. Van már brikettizálási lehetőség a szármaradványokra, a repce számára. Vesszük a drága olajat máshonnan, ott meg a tűzoltó nem tudja oltani a tüzet, mert nem tudja ledolgozni a hatalmas szármaradványt. Amikor nagy a kukoricatermés, nincs állattenyésztés, ami fölvegye a szalmát.

Korlátlanok a lehetőségeink, meg kellene ragadnunk, és ezt mind vidéken kellene megcsinálnunk. Ott, ahol az emberek javára lehetnénk. Bottal a kutyát nem lehet a nyúl után zavarni. Mutatni kell nekik, hogy itt vagyunk. Nem csak azt kell mondani nekik, hogy szavazz a Magyar Szocialista Pártra, hanem itt van, hogy megcsináltam, hogy tudsz hova menni dolgozni, vagy megkaptad a közmunkát. Tudja, kitől kapta, mert nem hülye ám a paraszt.

Szólnék még az oktatásról. Valamikor a falusi tanító a teljesen ingyenes lakással, az energia és más ingyenességgel, az illetmény földjével lényegesen jobb jövedelemhez jutott, mint egy városi tanár. Miért van most lemaradás? Ugyanabból a tankönyvből tanul a gyerek Dombegyházán is, meg Békéscsabán is. Csak nem mindegy, hogy ki oktatja. 20 %-kal többet kellene adni, és kijárna Kadarkútra olyan tanár, aki olyan szinten tudna oktatni, hogy versenyképes lenne a falusi gyerek, mert a genetika nem válogat. Az öröklés alapján, a nagy számok törvénye alapján a legegyszerűbb, legszegényebb parasztcsaládba is beleszülethet olyan gyerek, hogy zseni meg Nobel-díjas is lehet. Ha a körülmények azonban olyanok, sajnos nem tud előre haladni és nem tud zseni lenni.

Az önkormányzatokról még néhány szót. Én végigjártam közel 230 települést, és ahol jó volt az önkormányzat, működött a falu. Ha nem jó az önkormányzat, vége. Nálam a 2006-os választási kampány április 22-én kezdődött. Minden hét végén ott vagyok, és minimum 6–800 emberrel találkozom a nyugdíjasaim közül. Nagyon sok a mi pártunkon lévő nyugdíjas, de sok a fiatal is, akit meg tudnánk nyerni, ha megindulnánk a falvakban. Lehetne minden faluban egy emberünk, aki elmenne megkeresni Julis nénit azzal, hogy „Julis néni nem volt itthon fél éve a fia: mondja, mi a baja, mi a gond”? Megcsinálná a disznóólat. Egy közmunkásnak szólna, hogy csinálják meg a kertjét, akkor már be tudja vetni, mert annyi ereje van, és tartana benne két disznót. Csináltam ilyet a körzetemben, és nagyon jó volt. A fia az-

Keletről Nyugatra Európa közepén

óta többet jön haza. Ezek az apró dolgok alig kerülnek pénzbe, jók az embereknek, és jók nekünk is. Kérlek benneteket, hogy segítsétek az *Élhető faluért* mozgalmat, mert ez szerintem mintegy ezer falura kellene, hogy kiterjedjen. Össze kellene fognunk a területfejlesztéssel, a kistérségekkel, és akkor el fogja érni a célját.

Tóth József:

Ma reggel szedtem le az Internetről a következő adatokat. Az ezer választó alatti települések száma 1881. Az itt induló független polgármester-jelöltek száma 3611. Ebből 3126 független. Ki tudja, mennyi fideszes polgári körös vezető van a képviselők között? A vidéki független jelöltek minden statisztika szerint az összes jelöltek 85–95%-át teszik ki. Mennyiben függetlenek ők? A budapesti Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Tagozat az országgyűlési választások után közvetlenül napirendjére tűzte a választási tapasztalatok megvitatását, mivel úgy tűnt, hogy az MSZP szempontjából az eredmények a várt alatt maradtak. 3068 összes településből az MSZP 763 településen nyerte meg a választásokat, szemben azzal, hogy a Fidesz 2302 településen. Ez az jelenti, hogy a választásokat vidéken elvesztettük. Ez az összes szavazatok számát tekintve negyven százalék körül van. Szükségesnek tartottuk, hogy a választási eredményeket ne csak önmagukban elemezzük, hanem az adatokat vessük össze más elérhető adatbázisokkal, illetve az összefüggéseket, eredményeket településsorosan tudjuk értékelni. A téma ilyen előkészítésével célt kívántunk elérni. Egyrészt, hogy a választás utáni helyzetünket a sokoldali összefüggések és differenciák, valamint a differenciákat előidéző okok ismeretében értékelhessük. A következő cél az volt, hogy településsorosan is működő rendszerrel a helyi tevékenység súlypontjának meghatározásához nyújtsunk segítséget. Meg lehet találni azokat a településeket, ahol a legnagyobb szükség lenne a munkára.

Más ponton viszont az elemzett adatok indokoltá tették azok újragondolását. Egyrészt, egyértelmű, hogy a település nagysága és az MSZP támogatottsága között nagyon meghatározott – kilencvennyolc százalékos megbízhatóságú – negatív korreláció van. Gázsó professzor úr azt mondta, hogy a vidéki lakosság világosan látja: a pártoknak nincs az ő testükre szabott politikájuk és ennek alapján nem nagy a támogatottságuk. Elgondolkoztató, hogy ennek ellenére a Fidesz mégis el tudott jutni az emberekhez. Karakas képviselő úr utalt rá: annak ellenére, hogy a kistérségi fejlesztésekben az elmúlt négy év alatt gyakorlatilag semmi sem történt, mégis egyértelműen kimutatható a Fidesz támogatottsága. Ebből következik, hogy nagyon fontos lenne eljuttatni az érdekeltekhez azt, hogy mit akar az MSZP a kistérségek fejlesztésében. Azokon a kistételepülésekben, ahol Teleház van, szignifikánsan nagyobb volt a Fidesz támogatottsága az MSZP-nél. Érdekes ezek után elgondolkozni, hogy a Teleház-szervezet mennyire politikamentes. Még érdekesebb, hogy azokon a településeken, ahol agrárszakemberek vannak, a baloldal támogatottsága lényegesen magasabb. Ezért lenne nagyon fontos, hogy teremtsük meg vidéken azt az aktívahálózatot, amely a politikai

célkitűzéseinket le tudja vinni, érhetővé tenni az ott élők számára is. Ennek a magját képezhetnék azok a szakemberek, akiket jelenleg a Gödöllői Egyetem Baráti Köre fog össze, amely a Szent István Egyetemnek enyhén szólva nem édes gyereke. Egykét dolog ezzel kapcsolatban már történt. Többek között Vadász János felvetette a falusi művelődési házak lehetőségeit a baloldali csoportosulások befogadására. Örömmel jelenthetem, hogy a múlt héten az erre vonatkozó felhívás a falusi művelődési házakhoz már kiment. Nagyon tudnám javasolni, hogy az MSZP vezetése ezt a kezdeményezést karolja fel, mert nagyon jó lehetőséget teremtene az MSZP vidéki bázisának megteremtéséhez.

Eperjesi Tamás ügyvéd, kisebbségi szakértő:

Nagyon fontos dolgot hallottunk ma délelőtt. Az elmúlt tizenkét évben még nem volt olyan fontos föltenni a kérdést, hogy hol tart a magyar falu. Sok fogalmat kellene ezzel kapcsolatban tisztázni, és ennek a konferenciának gondolat ébresztő szerepe kell, hogy legyen. A Kisgazda Párt, az előző agrár vezetés kisajátított egy fogalmat, ez „a vidék megtartó ereje”. Erre nagyon sokat hivatkoznak, de vajon mi történt valójában? Semmi. Pedig valóban a falvakban lakók nem is másod – hanem harmadrangú állampolgárok. Ezzel kapcsolatban egy nagyon érdekes kérdés merült fel bennem. Soha nem beszélünk arról, hogy a falvakban élnek fiatalok, akikkel fontos lenne különböző gondolatokat közölni. Amikor a vidék megtartó erejéről beszélünk, akkor vajon azt is feltérképezzük-e, benne vannak-e a riasztó iskolázottsági adatokban, hogy a magyar falvakban az elmúlt tizenkét évben igazából azért érezheti vesztesnek az ott élő fiatalság magát, mert azokból a kulturális és fogyasztási javakból, ami egy városban élő ember számára természetes, nem részesedett. Felmerült itt a *falusi kultúrházak* problémája. Én úgy gondolom 2002-ben talán már nemcsak ez a kérdés. Ettől már lényegesen nagyobb problémák vannak. A mozi, a vizuális kultúra nem jut el vidékre. De vajon léteznek-e azok a közösségi terek a faluban, ahol a programokat az ott élő fiatalság – ha úgy tetszik passzív tudásként – elsajátíthatja, hogy ne kerüljön hátrányba a középiskolába érve egy városi fiatallal szemben? Szerintem ez a legfontosabb kérdés, amit a vidék megtartó erejével kapcsolatban számba kéne vennünk. Ha erre valami program lesz – már pedig kell, hogy legyen erre program – akkor ezt elsőként a kormánynak kell támogatnia. Ez nemcsak az EU csatlakozás kapcsán fontos, hanem leginkább azért, mert az országnak egy jelentős része nem nagyvárosban, vagy városban él, hanem kisebb településen. Ha ezekre értelmes programokat, infrastruktúrát nem tudunk fejleszteni, és nem növeljük a megtartó erőt, akkor *nem érdemes ott maradni, és tényleg ezért jönnek el a fiatalok, mert olyan hátrányba kerülnek, ami a későbbi életük során ledolgozhatatlan*. Nagyon fontos, hogy a két tagozat erről a kérdésről együtt gondolkodjon, mert természetesen a vidék megtartó erejéhez kell, hogy kapcsolódjon az agrárium, de nem tisztán mezőgazdasági kérdés ez. Nagyon fontos lenne, „kitalálni” a magyar falu helyzetét, jövőbeli szerepét, karakterét, hogy vajon csak

Keletről Nyugatra Európa közepén

a magyar mezőgazdasággal kapcsolatosan tehetőke fel a falusi életmód kérdései, vagy van más összetevője, jellemzője is. Ebben a körben erről mindenképpen tovább kell gondolkodni!

Bercsényi László agrárközgazdász:

A választások nem elsősorban pénz kérdése, és vidéken fokozottan nem, hanem – érzelmi kérdés. Sok olyan képviselő példája mutatja, hogy a választókörzetében nem ő vesztett elsősorban, hanem az MSZP vesztett. Meg kell tudni szólítani az embereket vidéken, a falvakban. Ez sok esetben egyáltalán nem pénzkérdés. Véleményem szerint sok választási ígéret, ami elhangzott az agráriumban, nem lesz tartható a ciklus végére, mert ennek egyszerűen gazdasági és pénzügyi okai vannak. Miért rossz a helyzet a rendszerváltás után tizenkét évvel? Arról beszélünk, hogy az MSZP-nek volt bázisa, ezt a bázist elvesztette. Ennek vannak okai, ki kellene elemezni. Adott esetben nem a vidéki jelöltekben kell keresni a hibát, hanem azt a kérdést kell feltennie, az MSZP-nek magának, hogy ez a helyzet miért alakult így ki? Miért érzem én most úgy, hogy az MSZP-nek fontosabb a környezetvédelem, mint az agrárium vagy a nemzetpolitikai kérdések? Véleményem szerint nem kellene, hogy fontosabb legyen, mégis az. Orbán Viktorék zseniálisan ismerték fel, hogy a vidéki embereket meg kell szólítaniuk. Használták a kommunikáció különböző eszközeit, igaz számtalan ígéretükből semmit sem teljesítettek. Demagóg mondatok hangzottak el, de hatásosak voltak. Ha a második forduló az országgyűlési választásokon egy-két nappal később van, akkor ma nem az MSZP kormányoz. Ezekből és nagyon sok hasonló problémából végre le kellene vonni a következtetéseket. Először a párton belül kellene a vonalakat rendezni ez irányban. Utána mondhatjuk azt vidéken, a falvakban, hogy mi most végre már tizenkét év után próbálunk valamit tenni. Tudom, hogy ez nehéz kérdés. Azért nehéz kérdés, kormányoktól függetlenül, mert az agrárminiszterek nem tartoznak a legnépszerűbb politikusok közé. Nem volt túljelentkezés ezekre a posztokra. Mindig azt mondták a kormányok, hogy ez egy hálátlan feladat, s mindig országgyűlési választások előtt egy vagy fél évvel ismerték fel az agrárium problémáit. Közben úgy telt el a tizenkét év, hogy senki sem csinált semmit. Szeretném, ha az MSZP ezen a területen végre előrelépne úgy, hogy közelítse ezt meg érzelmi kérdésként. Legyen ez egy olyan kihívás az MSZP számára, amiről nemcsak beszélnek. Az emberek szeretnének dolgozni és valamilyen szinten megélni abból a kis jövedelemből, ami a vidéken realizálódik, és elégük van az ígéretekből.

Katona György szövetkezeti elnök:

Engedjék meg, hogy Heves megyéből egy olyan parasztember mondja el a gondokat, akinek minden nap poros a cipője, és negyven éve ott él. Én egy szövetkezet elnöke vagyok, és ennél fogva elsősorban úgy látom, hogy a vidéki érdekérvényesítő szerep vagy „kikövetelő” szerep nem működik. Azért nem, mert a magamfajta és tőlem fiatalabb szakemberek jelen-

tős hányada elhagyta a falut, vagy éppen érdekellentétben van, amit mesterségesen alkotott meg az elmúlt időszak szinte minden kormánya. Felénk mostanában azt mondják, hogy minden kormány ígért, de egy sem teljesített. Egyedül azt ismerik el, hogy a Horn-kormány utolsó két éve nem bántott bennünket. Körülbelül így fogalmazzuk meg az egész eltelt tizenkét évet.

Ennélfogva ne csodálkozzunk azon, hogy falun valóban nem támogatják azokat az embereket, akiket szívük szerint korábban támogattak, együtt éltek velük, csak aztán úgy szét-szóródtunk, mint a világban a magyarság. Az egyik legfontosabb feladat: visszaállítani falun az értelmiséget! Nemcsak az agrárértelmiséget értem alatta, hanem más értelmiségi rétegeket is, akik ott éltek a faluban, és képviselték annak gondját, baját. A másik dolog, amivel szeretnék röviden foglalkozni, Heves megyének a sajátos helyzete. Most már hét olyan megye van, amelyik elmaradott térség, és ebben Heves megye századszor sem említődik. Heves megyének egyetlen sikere van, a bányaezermű, ami kiemel bennünket a többi régióból. A mezőgazdasága azonban, amely korábban csodálatos volt, ma a béka feneké körül van. Még azt sem tudjuk érvényesíteni, hogy legalább a hátrányos helyzetet ismernék el!? Számokat mondok. Annak idején 58 szövetkezet volt, ma 6 szövetkezet van. Társaságokká váltak, azok is két-három-öt fős társaságok, amelyek kínlódnak. Le kell menni Heves megye déli részébe, ahol a Tisza folyik, vagy föl kell menni Pétervására területére, és meg kell nézni, hogy tényleg hátrányosok. Nagyon kérem Nagy Sándort, hogy szíveskedjen valamilyen módon segíteni ennek a megyének. Nekem mint a megye szövetkezeti szövetsége elnökének nagyon sokszor felteszik azt a kérdést, hogy mikor a Fidesz felkerült, akkor is pirosak voltunk, most is pirosak vagyunk, és soha nem élvezünk semmilyen előnyt.

A másik dolog: nem értem a hitelkonszolidációnak azt a kihozását, amit most kapunk. Azok a szerencsétlenek, akik nagyon nehéz helyzetbe kerültek, akik még hitelt sem kaptak, hitel elengedésben sem részesülhetnek, nem beszélve arról, hogy nekik általában köztartozásuk van az állam felé. Az állam olyan gazdag, hogy a magánbankoknak odaadja a pénzt, az APEH, TB tartozásokat nem csökkenti azzal az állami pénzzel, amit ennek kapcsán odaad a bankoknak. Ezt is kérném rendezni, ha lehet, hiszen pont a legelesettebb szövetkezetek, társas gazdaságok, vagy magánemberek azok, akik ebbe a szférába tartoznak.

Puskás István, a Gulácsy Galéria igazgatója:

Bevezetőként annyit, hogy én Budapesten születtem és itt is élek, de életemet egy kis faluban kezdtem. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében voltam tanár jó néhány évig. Szándékosan és direkt mentem oda, mert akkor már újságban hirdették, hogy mennyire nincs tanár ebben a faluban. Ez akkor volt, amikor képzés nélküli nevelők tömege árasztotta el a magyar vidéket. Régi tapasztalatom, hogy a magyar közoktatásban a vidéki pedagógusok szinte kontraszelekció útján teremtődtek meg. Ezt én nagyon tragikusnak tartom, és amivel most szembesülünk, az évtizedes folyamatok vége, és ezen az állapoton kardinálisan kell se-

gíteni. Ennek többféle lehetőségét látom, és látják, – gondolom – a vidéki tanárok is, de nem erről szeretnék most beszélni, bár ezt is érintené.

Elhangzott, hogy ezer milliárd forintot vontak ki a magyar mezőgazdaságból, azaz a magyar vidéki életből. Az a véleményem, hogy ez az ezer milliárd forint úgy tekinthető, hogy *ez egy hitel volt, a magyar vidék által nyújtott hitel a nemzetnek*. Eljön az idő, mert el kell, hogy jöjjön az idő, és ezt már most prognosztizálni lehetne, hogyan és milyen lépésekben fizeti vissza azt az ország a magyar vidéknek, a magyar mezőgazdaságnak. Ez természetesen nem képzelhető el úgy, hogy az amúgy is meglévő agrárágazati költségvetési tételre azt mondjuk, hogy ez a visszafizetés. Nem. Ezen túl kellene biztosítani azokat az összegeket, amelyekkel végre visszaáramoltatható a magyar vidékre, a magyar mezőgazdaságra egészen biztos, hogy jobb napokat hozó ezer milliárd. Ez csak egy megjegyzés.

Nagyon gyorsan meg kellene csinálni az MSZP falupárti programját! Ez alatt azt értem, hogy a kétezer fő alatti lakosságot figyelembe véve és kimondottan nekik integratívan, olyan pályázatok kiírásával, amelyekre csak ezek a falvak jelentkezhettek, kellene csinálni egy falupárti programot és ezzel még érzékenyebbé tenni a vidék támogatását, mint amennyire a megyei – eléggé elnagyolt – szintről történik. A kistérségi program sokkal érzékenyebben és mélyrehatóbban foglalkozik a problémával. Azt érzem, hogy a kistérségi programon belül is a kistérségbe került város, pusztá léténél fogva is kedvezményezettebb helyzetbe kerül. Már csak azért is, mert a város mindig sokkal erősebb a szürke állományát tekintve. Azt hiszem, hogy a kistérségi pályázatok elbírálásánál a kisközségek, a községek, a falvak programját az elbíráláskor egy pozitív diszkrimináció érhetné.

Mire gondolok akkor, amikor egy falupárti programra gondolok? Úgy gondolom, hogy a falvaknak sokféle problémájuk közül az egyik legnagyobb a lakosságot megtartó erő teljes hiánya. Ez összefügg azzal, hogy a falvakban a közösségi szellem felbomlott. Akkor, amikor még a falvakban közösségi tulajdonok voltak, kezdve azoktól a történelmi időktől, hogy a faluközösség tulajdonában lévő legelő, de egészen odáig, hogy a szövetkezetet is úgy érezhette a falu, hogy az közös tulajdonában van. Ezek a tulajdonok a közösségi érzéseket erősítették a falvakban. Hozzáteszem, hogy az ilyen 1000–1500 lakosú falvakban tényleg érzelmi alapon politizálnak. *Az embereket érzelmileg lehet elsősorban elérni*, – természetesen az sem mindegy, hogy készül-e járda az én utcámban – s ha érzelmileg el lehet őket érni, akkor már majdnem nyert helyzetben vagyunk.

Az egyháznak ezért könnyű a dolga, hiszen az egyházi politizálás az ötven százalékban vagy még nagyobb arányban érzelmi politizálás. *A közösségi szellemet lehetne erősíteni, amely igenis hagyományosan a magyar falvakban az iskolák, a legfontosabb gazdasági egységek és a közösségi házak köré csoportosítható*. A falutulajdon mellett, a közösségi házak élete mellett, az iskolában folyó és a szülőket is érintő népművelői munka mellett, azt hiszem, hogy nagyon-nagyon jelentős és fontos *a falu sportja*. A falu futballcsapata, amely össze tudja tartani a falut egy-egy alkalommal. Ezért ebben a falupárti programban benne kellene lennie a falusi sportfejlesztés programjának is.

Írországban minden falusi embernek van lova. Egyszerűen azért, mert az írek hagyományosan kötődnek az állattartáshoz, és különösen a lóhoz. A világon az ír lótenyésztés az egyik vezető gazdasági jelenség, és jelentősen érinti Írország állattenyésztési, mezőgazdasági bevételeit. Híres versenylovak futnak a világ drága pályáin, amelyek ír tenyésztésű lovak. Magyarország tele van legelőre alkalmas területekkel, s hagyományosan a magyar falusi lakosság az állatokkal kapcsolatosan érzelmi viszonyban áll. Ha a magyar történelemre is gondolunk, mondják, hogy lovas nemzet, de gondoljunk Széchenyire, aki a lovakról írt egy jelentős munkát. Magyarországon a *lótenyésztés fejlesztését* először is le kellene vinni a falvakba. Az ilyen jellegű dolgok is beleférnek egy falupárti programba. El kellene gondolkozni azon is, van-e arra lehetőség, hogy falusi kereskedelmi közösségek jöjjenek létre, hogy a faluban termelt jellegzetes árukat a faluközösség által létrehozott valamilyen *kereskedelmi társulás vihesse piacra*. El kellene gondolkozni azon, mit lehetne tenni azért, hogy a városi kollégiumokban pozitív diszkrimináció alapján a kistérségből érkezett tanulók kapjanak elsősorban helyet. Egy vidéki városból Pestre érkezett fiú és egy vidéki faluból Pestre érkezett fiú között, ha választani kell, akkor a faluból érkezett legyen elsőbbségben és ezt ne protekcióval kelljen eldönteni, hanem ez legyen akár le is írva.

Amikor én tanítottam, abban a vidéki faluban nekem volt pedagógus földem, valamivel honorálták azt, hogy én itthagytam Budapestet, és elmentem egy vidéki faluba tanítani. A falu örült nekem, és megmondom őszintén, a földemet meg is művelték, úgyhogy én a termést kaptam csak meg. Örült annak, hogy orvos költözött a szomszéd faluba, és a falu hozzájárult az orvos extra jövedelméhez, nem paraszolvenciával, hanem oda hordtak fűt-fát, mindent, örültek neki. Akkor még laktak a faluban olyan emberek, akik fontosnak tartották azt, hogy a gyerekek tanul. Nem azt mondom, hogy vissza kell állítani a pedagógus földeket, de azt el tudom képzelni, hogy a falusi iskolák az állami földalapról egy adott földterületet kapjanak, és erre mezőgazdasági termelésre szakosodott osztályt hozzanak létre, vagy valamilyen módon ennek a földnek a megművelése bekerüljön az iskola szellemi, pedagógiai életébe. Ha ennek még vannak hasznai is, akkor az iskola egy anyagi előnyt is szerezhethetne. Én tudom, hogy ez nagyon hosszú, és hogy ezt át kellene gondolni. Meg kellene konzultálni sok mindent, de én az hiszem, hogy az agrár ágazat fellendülése elsőrendű falusi érdek, és természetesen elsőrendű nemzeti érdek is. Az élelmiszeripar fellendülése hasonlóan elsőrendű falusi és nemzeti érdek egyaránt. A falu fellendülése még inkább elsőrendű nemzeti érdek, mert nem csak a falusi lakosságot érinti. Visszatérve a kollégiumokhoz: a városi kollégiumok férőhelyét növelni kellene a falu érdekében. Azt hiszem, hogy olyan visszatartó szerződéseket kellene kötni ösztöndíjakra az egyetemekre, főiskolákra kerülő hallgatókkal, amelyeknek például olyan pontja is van, hogy vissza kell menni a falujába tanítani. Amikor én ebben a faluban tanítottam, nagyon jól emlékszem arra, hogy növendékeim bekerültek Sárospatakra, és nagyon sokáig, felnőtt korukig, családapá korukig tartottam, és tartom velük a kapcsolatot. Egy sem ment vissza a falujába tanítani, miközben a faluban újra pedagógushíány lett. Mindegyik azt mondta, hogy a teknőhöz nem fog visszamenni a fürdőszobá-

Keletről Nyugatra Európa közepén

ból. Ezt mondták akkor: ma már lehet, hogy nincsenek a falvakban teknők, de mégsem mennek vissza. De ha visszamennének mondjuk hárman-négyen egy faluba pedagógusok hívásból, ha ezt őszinte meggyőződéssel vállalnák, akkor ebből igenis lehetne egy mozgalmat, nem meghirdetett mozgalmat, de divatot csinálni. Én még mindig hiszek ebben.

Ehhez persze az kell, hogy a falvakban az infrastruktúra javuljon. Könnyebb legyen a közlekedés a falun belül, a falvak és a városok között, valóban használható és életet tartalmazó közösségi házak legyenek. Csatorna, jó ivóvíz, villany – ehhez sok pénz kell, de ez is hozzátartozik a falupárti programhoz, mert meggyőződésem, hogy igenis a legkisebb régiókban is a városok kedvezményezett helyzetben vannak. Tehát olyan csatorna támogatások, környezetvédelmi támogatások kellene, amelyek csak a falusi környezetvédelem számára érhetőek el. A személyszállítás abszolút megoldatlan vidéken. Programok szükségesek, amelyek igenis csak azok által elérhetőek, akik egy meghatározott számú községben élnek, ők pályázhatnak erre. Nem kellene ezeket a pályázatokat egy ezer fős falunak nagyon bonyolulttá tenni. Ne kelljen a pénz egy részét odaadni arra, hogy valakik megcsinálják a pályázatot! Egyszerű pályázat legyen, könnyen ellenőrizhető tételekkel, és jussanak hozzá ezekhez a pénzekhez.

Árgyelán György polgármester, Kétegyháza:

Idáig az MSZP-ben úgy tudták rólam, hogy én vagyok a román kisebbségi. Ezt szeretném egy kicsit eloszlatni. Nem csak ezzel foglalkozom. Ha minden igaz, a választások után én is nyugdíjba megyek, mert valószínű, hogy nem igazán lesz hol a dolgomat csinálni. Amihez hozzá akarok szólni az az információ. Az információ hatalom, és a 21. században erről nem beszélni több mint bűn. Fölvetődött itt egy kérdés, hogy ki viszi a híreket. Hát ez a kérdés, hogy ki viszi a híreket! Hogy tudjuk eljuttatni az információnkat a vidéknek? A kérdés az, hogy a Vidék-Magyarország, az ezer alatti települések hogyan kötődnek hozzánk. Van-e kivel eljuttatni a híreinket? Nincs. Nincs azért, mert ebben a pártban minden a pártalapszervezetekre épül és a kistelepüléseken nincsenek pártalapszervezetek. Vannak érdekközösségek. 45 ember összeáll azért, hogy például polgármestert válasszanak, s valamilyen címkét magára ragaszt, legyen ez MSZP vagy Fidesz, teljesen mindegy, semmi kötődése nincsen a párthoz. Tehát, nincs aki az üzenetet vigye. Ki vihetné el az üzeneteinket? – tettem föl magamnak a kérdést, és fölírtam ide néhány gondolatot. Azt gondolom, hogy a civil szervezetekkel az MSZP-nek ismét fel kell vennie a kapcsolatot, és fel kell őket fedezni, mert a civil szervezetekben, meg kell hogy mondjuk, nem mi vagyunk ma már otthon, hanem a másik oldal. Ezért tudott a falvakban olyan üzeneteket közvetíteni, amit mi nem tudtunk. Fölvetődött a kérdés, hogy politikamentesek-e a Teleházak? – Nem. Erre az a válasz, hogy akkor keressük meg a módját annak, hogy a Teleházak szolgálják azt, ami a dolguk. Vajon tudjuk-e, hogy ezek a teleházak hogyan szerveződtek, hogyan álltak fel, milyen rendszerben működnek? Ha igen ak-

kor szakembereket kell megbíznunk a feladatokkal, akik be tudnak a Teleház mozgalomba állni. Erre majd mondok egy példát a végén.

Kistérségek. Mit ígért az MSZP a választáskor? Azt ígérte, hogy lesz ingyen jogosítvány, lesz ingyen nyelvvizsga, ingyen számítógépes végzettség, és ígérhetett volna ingyen számítógépet is, bár nem minden gyereknek és nem minden pedagógusnak, mert arra nincs pénz. De a Teleház mozgalommal ezt a kérdést meg lehet oldani egyszerűen és nem sok pénzből: egy szerver gép kell hozzá, négy kiszolgáló gép, egy fénymásoló és egy fax, ha ezt minden faluba eljuttatjuk. Azt mondhatjuk, hogy ha megalakulnak a településeken azok az egyesületek, amelyek ezt a dolgot kérni tudják, akkor adjuk oda. Ez durván kétfélmillió forint. Tessék számolni, hogy vajon mennyibe kerül, ha nem ezt a megoldást választjuk.

Számítógép juttatás. Az előző kormány juttatott a pedagógusoknak számítógépet, hogy majd egyszer az övék lesz, de már azt haza is vitték. Sajnos a falusi gyerek azon nem fog megtanulni számolni. Amennyiben el tudjuk azt érni, hogy a Teleház működjön a település kultúrházában, könyvtárában vagy bárhol, akkor a falugazdász – aki négyszemközt azt mondta a falusi néninek, hogy szavazzon a Fideszre – nem lesz egyeduralkodó a településen. Információt fog kapni a parasztember arról, hogyan lehet pályázni akkor is, ha nem megy el a falugazdászhoz, hanem bemegy a Teleházba, és bízunk benne, hogy a Teleházban olyan emberrel fog találkozni, aki leszedi az internetről a pályázatot, kitölti, és viheti, és feladhatja. Szerintem valahol ez lenne a jövő útja.

Nagy Sándor:

Szeretnék reagálni néhány észrevételre. Most százötven kistérségi megbízott közül mindenkinek van diplomája, négy ember esetében folyamatban van a diploma megszerzése, végzés előtt áll. A korábbi százötven ember közül ugyan az induláskor sok embernek csak érettségije volt, és a ciklus végére ment el odáig a dolog, hogy tizenöt-húsz százalék között mozgott azoknak a száma, akik nem rendelkeztek diplomával. Ez egy minőségi különbség. Kettő. A vidékfejlesztési menedzsereknek a képzése a mai rendszerhez úgy illeszkedik, hogy van olyan munkakör, hogy vidékfejlesztő menedzser. Ez nem a kistérségi megbízott, ez az FVM-nek a konstrukciója, sőt van kistérségi menedzser, akit költségvetésből elnyert pályázati pénzen az önkormányzatok alkalmaznak, tehát ha finoman fogalmazok, akkor azt mondom, hogy van egy sokszínűség. Ha meg úgy fogalmazok, ahogy gondolom, azt mondom, hogy van egy koordinálatlan kupleráj. Milliárdokba kerül az, hogy százszámra falugazdászok vannak, megbízottak vannak, menedzserek, alapítványi képviselők, mindenféle, legalább nyolc rendszer működik ma úgy, hogy köszönő viszonyban sincsenek egymással! Ennek üzentünk hadat azzal, hogy bekértük minden minisztériumtól a ma működő hálózatoknak, képviseleteknek a listáját, áttekintjük és teszünk egy javaslatot a kormánynak, *hogyan kellene egy integrált jelenlét* egyfelől kormányzati oldalról, mert minden ellenkező állítás-

Keletről Nyugatra Európa közepén

sal szemben igenis kell, hogy a Kormány tudja, hogy ott mi van, információi legyenek. A másik részét a költségnek, amit használtunk, oda kell adni a társulásoknak, önkormányzatoknak, hogy a saját szakmai fogadó készségüket megteremtsék. Mi ezt első perctől kezdve mondjuk, csak aki nem akarta, az nem hallotta meg, mert akkor nem lehetett volna botrányt keverni. A mai Magyar Hírlapban Medgyessy Péter interjújába, szó szerint belekerült az a javaslat a szövegbe, hogy ennek vizsgálatnak a végén, ezen a költségen egy integrált, szűkített jelenlétet és az önkormányzatoknak a fogadó oldal megteremtését kívánja a Kormány előkészíteni. Ez az igazi érdemi válasz az önkormányzatoknak. Teljesen megértem a Heves megyei indulatokat a tekintetben, hogy Heves megye megint nem került bele a kiemelt támogatottak körébe. Nem tudok mást mondani, én hajdú-bihari vagyok ott még nagyobb a keserűség a 0,8%-os különbség miatt. Ma a jogszabály. Meg fogjuk változtatni, ezt most megmondom, mert ezzel nem megyünk semmire. Lassan az egész Alföld és Dél-Dunántúl, Kelet-Magyarország beleesik, de ha túl sok a támogatott, akkor senki sem támogatott. Ezért tartom érdemi válasznak a kistérségi megközelítést erre a problémára, mert ez a lista: a negyven legrosszabb kistérség független attól, hogy melyik megye kiemelt, és melyik nem kiemelt. Ebben ugyanúgy benne van Fejér megyéből a sárbogárdi, vagy Vas megyéből az őriszentpéteri, vagy Heves megyéből a pétervásári, a hevesi kistérség, mint ahogyan benne vannak a kiemelt támogatásra jogosult megyéknek a kistérségei.

Évekkel ezelőtt, amikor a vidékfejlesztési és mezőgazdasági politikai kurzust megpróbáltuk új alapokra helyezni, olyan javaslatokat írtunk le, hogy vissza kellene állítani a pedagógusoknak azt az illetményföldet, amivel honorálja a közösség, hogy odament, hogy milyen támogatás kellene adni fiatal szakembereknek, akik letelepednek. Nem lenne hátrányos az MSZP számára, ha egyszer az eddig megfogalmazott gondolatoknak az újra összegyűjtése mellett azoknak a megvalósítására szentelnének energiát, és nem alakulna ki minduntalan olyan helyzet, hogy valakinek eszébe jut valami, és akkor annak kapcsán elkezd mondani.

Akkor merre van az előre? Szerintem az MSZP számára arra van az előre, hogy a vidék gondjait hihetetlenül komolyan kell vennie. Nem csak politikai, stratégiai okok miatt, azért, hogy a pártnak a támogatottsága erős legyen, ez sem szégyelendő gondolat, hiszen a többpártrendszerre jellemző, hogy a pártok versengenek a szavazatokért. Főleg azonban azért, mert az ország sorsáról van szó, és ezt érzelmmentesen próbálom mondani és nem patetikusán. Gazdasági értelemben ez az ország túlságosan kicsi ahhoz, hogy kibírja, ha az ország fele nem produkál annyi gazdasági növekedést és teljesítményt, mint a másik felének a fele. Az, hogy három százalék alá süllyed a növekedési mutató, nem szeptember 11-ének a következménye, hanem egy nemzetközi, világ gazdasági pangásnak a következménye, egy recessziónak. Ezeket a töltényeket a magyar kormányok lőtték ki akkor, amikor nem fejlődött az infrastruktúra. Kelet-Magyarországon hagyták elsorvadni az agráriumot, nem volt piacpolitika, tönkretették a szomszédokkal a piaci kapcsolatokat. Nem akkora ország ez, hogy három nagyváros produkciója ellensúlyozza egy fél országnyi Magyarországnak ezt a recessziós állapotát, a pangó, stagnáló, visszafejlődő állapotát. Aki józan ráció alapján közelít a té-

mához, annak rá kell jönnie, hogy ha Kelet-Magyarország és ezen belül a kistelepülések nem mozdulnak meg, nincs gazdasági növekedés, az az egész ország teljesítményét fogja hátrányosan érinteni. Ilyen egyszerű a dolog. Szerintem meg kell találni a módját, hogy az MSZP-ből, az MSZP környekéről kiinduló módon a falunak az érdekképviselőjét, a kistelepülésnek az érdekképviselőjét megteremtsük. Ezt a mozgólódást szerintem is el kellene indítani.

László Domonkos:

A két háború között olvastam egy könyvet, aminek az volt a címe, hogy *Segíts falu, mert dűl a város!* Most megfordítanám ezt a címet, és azt mondanám, hogy „segíts város, mert dűl a falu!”. Ebből az egész tanácskozásból ez jött ki. Az MSZP-nek olyan feladata van, hogy ebből a helyzetből kilábalassa az országot. A jelenlegi struktúrájában az MSZP erre képtelen. Megnyertük a választást, de megnyertük 1994-ben is, és akkor a vezetőink karba tették kezüket, és amikor szükség lett volna az akkori önkormányzati választásokon, hogy segítsék a vidéket meg a kis városokat, akkor el voltak foglalva más dolgokkal, különféle pozíciók stabilizálásával. Most majdnem ott tartunk, csak most van még egy másik, nagyobb probléma. Hiába teljesíti a Kormány az MSZP–SZDSZ-kormány a száz napos politikájában, amit ígért, de van egy 2,5 milliós Fidesz által mozgatott tábor, amelyik minden szalmaszálat megragad, hogy ezt a kormányzást gátolja. Ennek a tábornak a jó része vidéken van. Most valaki azt mondta, hogy ha két nappal tovább tartott volna második forduló, elveszítettük volna a választást. Egy más párt kell! Mindegy, hogy azt szociáldemokratának nevezzük, vagy MSZP-nek, de baloldali legyen! Alulról kell kezdeni! A múltkor volt egy választmányi ülés, és azt kérdezték, hogy hol van a Párt a kampányban vidéken? Van négyszáznyolcvan településen pártszervezetünk. Akkor hol van? Pénz nem jut vidékre. Mire megy a pénz? – Nagy képekre, nagy mondatokra, világrengető jelszavakra. Ha kijutottak volna a településekre, azok a pénzek mindenhol csak 1000–2000 forint, lehetett volna egy-két plakátot készíttetni.

Át kell gondolnunk az MSZP politikáját! De hol kezdjük? Én valamikor tanító voltam Kunhegyesen. A tanító meghatározó volt abban az időben, meg a pap. Most mi a helyzet? Most is meghatározóak a pedagógusok, csak nem a mi oldalunkon. Föl kellene használni ezt az 50 százalékos béremelést, s meg kellene kezdeni a tanítókkal a foglalkozást, mindenhol, akikkel érdemes szóba állni. Még van egy lehetőség, a kocsmák. Faluban az emberek, mivel nincs hova menjenek, s munkahely sincs, a kocsmákba mennek. Ott is lehet beszélgetni velük, még akkor is, ha csak egy sört fizetünk nekik. Tehát, a tanítókat vissza kell állítani arra, hogy a falunak, s a vidéknek meghatározói, józan gondolkodású emberei legyenek. Sokkal könnyebb a pedagógusokkal, mint a papokkal. Azokkal nagyon nehéz, mert azokat máshonnan irányítják.

A másik téma. Én voltam népi kollégista, és nemcsak tanító, és voltam termelészövetkezeti elnök is húsz évig, de ott is tanító maradtam, mert az emberekkel szót kellett érteni.

Keletről Nyugatra Európa közepén

Hogy lehetett szót érteni? Világosan, egyszerű, tanítói nyelven. S ezt kell valahogy közkinccsé tenni az országban. Voltam népi kollégista is, meneteltünk, ha valami rendezvény volt, kölcsönadtuk egymásnak az ingeket, nyakkendőket. Volt olyan barátom, mikor elmentünk egy ilyen gólyabálba, az mondta: Te Domi, ha most, akik nekem nyakkendőket, inget, mindent adtak, visszakérnék, ebben a pillanatban én meztelen maradnék. Azok a népi kollégiumok betöltötték az ifjúságnevelő hivatásukat. Romantikát, célt adtak az ifjúságnak. Sajnos jött egy olyan korszak, ami megszüntette. Ha most újra akarjuk kezdeni, tényleg fel kell karolni, néhányunkat még össze lehet szedni. Igaz, hogy hetven éves vagyok, de szolgálattételre én is jelentkezem. Én önkormányzati képviselő is leszek. Azt mondták, hogy Domi bácsi, ilyen idős fejjel? Nem baj, de az agyam még ép. Amíg a nyakamon van a fejem, addig tudok tenni a településünkért. Nem kell búsulni, hogy kevesen vagyunk, egyik főnököm mondta: „Ha négyen jönnek, azoknak még lelkesebben beszélj, mintha százhuszan lennének”. Az előadók, előadások itt nívósak voltak, megérte. Én egyet tudok mondani. '56-ban volt egy ilyen jelszó, hogy „Aki hallja, adja át!”. Aki itt hallotta, hallja, adja át, amiket itt hallott!

Nacsa János:

Tizenkét éve alapítottuk a mi tagozatunkat Keserű Jánossal 1989 őszén. Úgy gondolom, ami itt elhangzott, bizonyíték arra, hogy nem fontos a város és a városi képviselőszervezetek számára még mindig a falu. Amit itt elmondtunk, azzal indokolni szeretttük volna a miért lényeges? – kérdést. Kiderült, hogy úgy is lehet kormányozni, ha „elhanyagoljuk” ezt a szektort, elhanyagoljuk ezt a térséget, elhanyagoljuk a vidéket.

1994-ben 209 parlamenti képviselője volt az MSZP-nek. 1990-ben meg sokkal kevesebb volt, harminchárom. Úgy kellett kieszközölni az akkori politikai vezetéstől, hogy a kongresszusra elvihessük az agrárprogram tervezetünket. Mit írtunk mi 1992-ben a szegedi kongresszuson, amikor nagy tapssal és szinte közfelkiáltással fogadták az akkori agrárpolitikát? Fölolvasom. – „A szocialisták sürgetik egy közmegegyezésen alapuló, a falvak minden lényeges gondját felölelő agrárpolitika, egy átfogó vidékpolitika kidolgozását. Olyan állami programok beindításáért harcolnak, amelyek garantálják a vidék szociális vívmányainak megőrzését, a regionális munkahelyteremtést és településfejlesztést, a helyi önkormányzatok erősítését, a vállalkozások és kistulajdonosok szövetkezésének ösztönzését és segítségét.” 1994-ben megnyertük a választást. A Medián közvéleménykutató intézet szerint 1995. október közepére az MSZP elvesztette vidéki szavazói 2/3-át.

Mi történt közben? A Bokros-csomagnak nem volt ilyen hatása. Viszont 1994-ben a pótköltségvetéssel, ami 20 milliárd forintot tett be az ágazatba a kormány, megfordul a trend: elindul fölfelé a mezőgazdasági termelés. Tehát, *amikor a mezőgazdasági termelés elindul fölfelé, akkor fordul el a kormánytól a falu.* Miért? Valószínű azért, mert ugyanaz a retorika marad: a város érdekében történik a politika kezelése, vert helyzetben van a 40% és az

alatta lévő rész. Pontosítani szeretnék. Többször elhangzott itt ma az ezer milliárd forint, ez pontosabban úgy szól, hogy 1988-as áron 1989-ben a mezőgazdasági termelés értéke 306 milliárd forint. Tehát 1988-as áron. Ez 1994-re 200-ra csökkent. Közben van százmilliárd visszaesés. Árbevétel kiesésből csupán a 1988-as áron számolva ezer milliárdra tehető az a veszteség, ami a falut érte. Ha ezt megpróbáljuk a mindenkori árszínvonalon, folyó áron nézni, akkor most 4500 milliárd veszteségnél tartunk. Az ezer milliárdról csak ennyit. Ez mind csak árbevétel kiesés, ezen kívül még vannak azok a munkahelyteremtő és ipari munkahelyek megszűnésével járó egyéb terhek, ami még nincs is benne ebben. Ez csak a mezőgazdaságot ért forráskivonás.

A 2000-es pártelnökségi anyag, – amelynek az Orosz Sándor volt az előterjesztője és ő lett a Vidékpolitikai Tanács elnöke – korszerű szellemiségében, szemléletében ténylegesen megelőzi még az EU-ban lévő felfogásokat is. Miért nem került megvalósításra, annak ellenére, hogy a kongresszus is támogatásáról biztosította? Miért gondoljuk azt, hogy ebben a rendszerben egy jó szóval az Elnökség rávehető, hogy élére álljon ennek? Kettő és fél évvel ezelőtt ebben a teremben tagozatközi konferenciát tartottunk, amelyen mind a huszonnyolc tagozat megszólalt. Fölkiáltással jött elő az a gondolat, hogy *mozgalom nélkül nem lehet a falu gondjában valamit is érdemben mozdítani*. Nem gazdasági kérdés csupán a vidéki életmód, több annál. *Mozgalom kell, egy baloldali mozgalom kell, ennek érdekében próbáljunk összefogni!* Néhány hónappal ezelőtt a Választmány elé tettem ugyanezt a mondatot. Szó szerint föl is olvasom, hogy ha érdekes. „Nemzeti mozgalommá kell tudnunk formálnunk a vidékért érzett felelősséget és az érte való aggódó cselekvést”. Most azt állítom tehát, hogy az önkormányzati választásokon minden párt azt fogja mondani, hogy nyert. Hogy a vidék nyer-e, az kérdőjel, és nagy kérdés. Ez sokkal fontosabb annál, véleményem szerint, hogy csupán pártügynek tekintsük. A Nemzeti Agrár Kerekasztalnál az volt a döntés, és ezt örömmel támogattam, hogy a mezőgazdaság érdekében egy kerettörvényre van szükség, ami nemzeti alapon áll, olyan értelemben, hogy a kerettörvénnyel valamennyi politikai és társadalmi szervezet egyetért. Úgy gondolom, hogy a vidék ügyében nemzeti összefogásra van szükség, ahogy azt 1992-ben már leírtuk. Nemzeti összefogás nélkül a vidéket nem lehet kimozdítani ebből a csapdából és zsákutcából. Most megosztásra törekednek sokan.

Mi a kivezető út? A tagozatok összefogása nélkül nincs szakmai összefogás. Tehát én azt gondolom, hogy össze kell fogni, össze kell vetni a hátunkat annak érdekében, hogy a vidéket kivezessük ebből a csapdából és zsákutcából. Hogy mit jelent a gazdaságilag elmaradott térség, egy mondattal hadd utaljak erre. Nagykátán lehetséges, hogy ősztől kétnégyzetes oktatáshoz kell visszatérnünk, mert olyan helyzetbe kerültünk, hogy nem lehet megoldani létesítmények és egyebek okán a normális oktatást. Városban. Akkor ne csodálkozzunk, hogy mi van a falun. 1992-ben a gyenge termelői adottságú területek támogatásának hat milliárd forintját az akkori kormányzat megszüntette. Ennek az évnek a végére harminc milliárd forintot kellett szociális segélyként, munkanélküli segélyként és egyéb segélyként kifizetni. Az a hat milliárd az akkori termelési költségek mellett az árbevételt kiegészítette, és rentábilis

Keletről Nyugatra Európa közepén

volt. Főnn tudta tartani a munkahelyeket, és gyakorlatilag el tudta látni az embereket munkával és pénzzel. Hat milliárddal harminc milliárdot lehetett volna megspórolni. Amikor én országgyűlési képviselő voltam 1995-ben, akkor ez a munkanélküli és egyéb segélyekre szánt pénz rovaton a Szociális Minisztériumban 64 milliárd volt. A következő évben arról volt a vita, hogy ez pénz romlásának arányában növekedjen-e, vagy sem. Nem akarom tovább mondani, hogy hány milliárdnál tarthatunk most, amit meg lehetett volna úgy is tartani, hogy a töredékével ösztönözzük a termelést és gyakorlatilag a költségekhez, illetve az árbevételhez járulunk hozzá, hogy a költségeket fedezze. Most ugyanezt a szemléletet hallottuk vissza Nagy Sándortól. Főlismerjük, hogy nem kell mindent megfizetni, hanem lehetővé kell tenni a közösség számára, hogy a saját gondolatát kivitelezze.

Ez a *szubszidiaritásnak* az EU-ban elfogadott fogalmi rendszere: a közösséget kell támogatni annak érdekében, hogy önmagát megvalósítsa. Hogyan jutunk a közösséghez? Erre a kérdésre a mi válaszuk az, hogy *mozgalommal és nem párttal*. Mozgalommal juthatunk közel. Új feladatok, új követelmények, új helyzetek vannak, új intézményrendszer működtetése és kialakítása szükséges. Nem lehet csupán arra hivatkozni, hogy az EU arra kötelez bennünket, hogy egy új intézményrendszert hozzunk létre. Az EU is, de a követelmények is.